

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

**Durum Tahmin
PIRİNÇ
2022**

TARIMSAL EKONOMİ ve POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Durum ve Tahmin
PİRİNÇ
2022

Hazırlayan
Selda ARSLAN

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
selda.arslan@tarimorman.gov.tr

TEPGE YAYIN NO: 369
E-ISBN: 978-625-8451-82-5

©TEPGE

Her Hakkı Saklıdır.

Haziran/2023

İletişim:

Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800,
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen “ 2017 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması ” na aittir.
(<http://www.tarimormaninsan.com/img/9-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/ikincilik-odulu-irfan-cimen.jpg>)

ÖNSÖZ

Enstitümüz araştırmacıları tarafından hazırlanan “Durum ve Tahmin” raporları; bir yandan temel bilgi ve veri tabanı oluşturulmasını sağlarken, diğer yandan da sektördeki gelişmeleri yakından izleyerek sektör paydaşlarını bu gelişmelerden zamanında ve doğru bir şekilde haberdar ederek bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu raporlarda dünya ve Türkiye’de; bitkisel ürünlerin bir önceki yıla ait üretim, kullanım, ihracat, ithalat, bitiş stokları ve fiyatlarında ortaya çıkan gerçekleşmeler “Durum”; içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler “Tahmin”; bir sonraki yıla ait muhtemel gelişmeler ise “Öngörü” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Çeltik Türkiye’nin önemli tarımsal ürünlerinden biridir. Çeltik veriminin dünya ortalamasının üzerinde olması sebebiyle çeltik piyasasının izlenmesi ve gelişmelerin değerlendirilmesi gerekliliği de önem arz etmektedir.

Raporu hazırlayan Sayın Dr. Selda ARSLAN’a emeklerinden dolayı teşekkür eder, raporun sektör paydaşlarına faydalı olmasını dilerim.

Uęur İLKDOęAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

<i>DÜNYADA DURUM: 2020/21</i>	1
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	1
Ticaret ve Fiyatlar.....	3
<i>DÜNYADA TAHMİN: 2021/22</i>	7
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	7
Ticaret ve Fiyatlar.....	9
<i>DÜNYADA ÖNGÖRÜ: 2022/23</i>	12
Üretim, Kullanım ve Stoklar.....	12
Ticaret ve Fiyatlar.....	14
<i>TÜRKİYE'DE DURUM: 2020/21</i>	16
Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	16
Dış Ticaret.....	18
Fiyatlar ve Parite.....	20
<i>TÜRKİYE'DE TAHMİN: 2021/22</i>	22
Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi.....	22
Dış Ticaret.....	24
Fiyatlar ve Parite.....	26
<i>TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ: 2022/23</i>	28
Üretim, Ticaret ve Fiyatlar.....	28
<i>TÜRKİYE'DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ</i>	30
<i>EK TABLOLAR</i>	33
<i>KAYNAKLAR</i>	48

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.	Dünya pirinç arz ve kullanım durumu.....	1
Tablo 2.	FAO pirinç fiyatları endeksi	5
Tablo 3.	Dünya pirinç ihracat fiyatları	6
Tablo 4.	Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini.....	7
Tablo 5.	Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü.....	12
Tablo 6.	Türkiye’de çeltik üretiminde verilen destekler.....	17
Tablo 7.	Türkiye’de arz ve kullanım öngörüsü.....	29
Ek Tablo 1.	Dünya pirinç verileri.....	34
Ek Tablo 2.	FAO pirinç fiyatları endeksi	35
Ek Tablo 3.	Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları	36
Ek Tablo 4.	Türkiye pirinç denge tablosu.....	37
Ek Tablo 5.	Türkiye’de illere göre çeltik verimi	38
Ek Tablo 6.	Türkiye’de illere göre çeltik ekilen alanlar	39
Ek Tablo 7.	Türkiye’de illere göre çeltik üretimi	40
Ek Tablo 8.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ihracat miktarı	41
Ek Tablo 9.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ithalat miktarı	41
Ek Tablo 10.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ihracat değerleri	42
Ek Tablo 11.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç ithalat değerleri	43
Ek Tablo 12.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ihracat miktarı	44
Ek Tablo 13.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ithalat miktarı	44
Ek Tablo 14.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ihracat değerleri	45
Ek Tablo 15.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik ithalat değerleri	46
Ek Tablo 16.	Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla üretici ve tüketici fiyatları	47

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2020/21)	2
Grafik 2.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2020/21)	3
Grafik 3.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/21)	4
Grafik 4.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2021/22)	8
Grafik 5.	Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2021/22)	9
Grafik 6.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2021/22)	10
Grafik 7.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22)	10
Grafik 8.	Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2022/23)	13
Grafik 9.	Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2022/23)	14
Grafik 10.	Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2022/23)	15
Grafik 11.	Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23)	15
Grafik 12.	Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2020/21)	16
Grafik 13.	Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2020/21)	17
Grafik 14.	Türkiye’nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/21)	19
Grafik 15.	Türkiye’nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/21).....	20
Grafik 16.	Türkiye’de aylara göre çeltik üretici ve pirinç tüketici fiyatları (2020/21).....	21
Grafik 17.	Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2021/22)	23
Grafik 18.	Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2021/22)	23
Grafik 19.	Türkiye’nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22).....	25
Grafik 20.	Türkiye’nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22)	26

DÜNYADA DURUM (2020/21)

Dünyada 2020/21 sezonu çeltik tarımı başarıyla gerçekleştirilmiştir. 2020/21 sezonunda 165,2 milyon hektar alandan, 509 milyon ton pirinç elde edilmiştir. Dünyada ithalat yaklaşık 46,5 milyon ton, ihracat ise 51,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu sezonda dünyada tüketim 498,8 milyon ton, bitiş stokları ise yaklaşık 188 milyon ton olmuştur.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

2020/21 sezonunun Ağustos ayında tamamlanmasının ardından, ABD Tarım Bakanlığı (USDA) verilerine göre, dünyada pirinç arzı bir önceki sezona göre kayda değer bir artış göstererek (%2,7) 738 milyon tona ulaşmıştır (Tablo 1). Bu durumun sebebi azalan ekim alanlarının verim artışı ile dengelenmiş olmasıdır. 2020/2021 sezonunda, çeltik ekim alanlarında bir önceki sezona göre azalma görülürken, verimde artış yaşanmıştır.

Önceki yıllarda Çin'in pirinç stoğu verilerinde yapılan geçmişe dönük revizyonlardan kaynaklanan büyüme sonrası dünya başlangıç stoklarında yıllık artış oranı yıldan yıla düşme eğiliminde olmuştur. Sezonun başlangıcında 182,6 milyon ton olan stokta, bir önceki sezona göre %2,8 artış gerçekleşmiştir. Yıllık artış oranı ise bir önceki sezonun gerisinde kalmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Dünya pirinç arz ve kullanım durumu

(milyon ton)	2019/20	2020/21	Değişim %
Başlangıç stokları	177,6	182,6	2,8
Üretim	498,9	509,3	2,1
İthalat	42,5	46,5	9,4
Toplam arz=			
Toplam kullanım	719,0	738,4	2,7
Ihracat	43,4	51,2	18,0
Yurtiçi tüketim	493,0	498,8	1,2
Bitiş stokları	182,6	188,4	3,2

Kaynak: Ek Tablo 1

Çin sezona en fazla pirinç stoğu ile başlayan ülke olarak dünya stoğunun %63,8'ini elinde bulundurmıştır. Hindistan ise %18,7 oranla

yüksek pirinç stoğuna sahip olan ikinci ülkedir. Bu iki ülke toplam başlangıç stoklarının yaklaşık %83'üne sahiptir. Endonezya ise yaklaşık %18,5 oranla bir önceki sezon stoklarına göre en çok azalmanın görüldüğü ülke olmuştur (Ek Tablo 1).

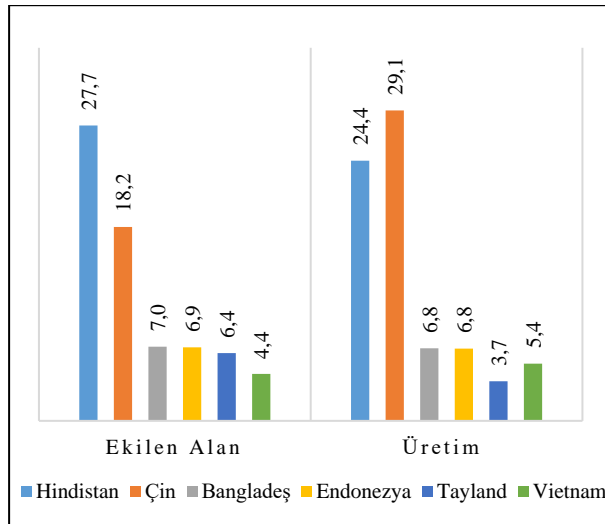
2020 yılı çeltik tarımı başarıyla gerçekleştirilmiş olup çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona göre %2,2 artış yaşanmıştır. Hindistan her yıl olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA Eylül ayı verilerine göre, 2021 yılında Hindistan'da 45,8 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de ise 30,1 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir. Tayland'da ise bir önceki sezona göre ekiliş alanlarında %6,3 artış söz konusudur. Çeltik tarımı toplamda 165,2 milyon hektar alanda gerçekleştirilmiştir (Ek Tablo 1).

COVID-19 pandemisinin devam ettiği 2020 yılı Mart ayında, Ekvator boyunca ve güneyinde kalan kesimlerde hasat aşamasına gelmek üzere mahsullerin toplanmasında önemli bir aksaklık yaşanmamıştır. Buna rağmen, çeltik ekim zamanında elverişli olmayan iklimin, düşük üretici marjlarıyla birleşmesi nedeniyle, güney yarım kürede üretimde artış olmamıştır. Dünya pirinç üretiminin %90'ına yakınına karşılaman kuzey yarım kürede ise iklim koşullarının olumlu olması ve ülkelerin COVID-19 pandemisinin olumsuz etkisini azaltmaya yönelik başlattığı önlemler sayesinde üretim kayıpları önlenmiştir. Sonuç olarak, 2020/21 sezonunda dünya üretimi önceki sezona göre %2,1 oranında artarak 509,3 milyon tonluk rekor düzeyde gerçekleşmiştir. Üretimde Asya Ülkeleri'nde önde gelen Çin dünyada lider ülke

konumunu korumaktadır. Çin’de bir önceki sezona kıyasla %1,1 artışla 148,3 milyon ton pirinç üretilmiş, bu artış diğer ülkelerdeki artışlarla desteklenerek bir önceki sezonun dünya üretim miktarında %2,1’lik artış sağlanmıştır. Üretimde ikinci sırada bir önceki sezona göre %4,6 artış ile 124,4 milyon ton pirinç elde edilen Hindistan gelmektedir. Hindistan’ı ise 34,6 milyon tonla Bangladeş, 34,5 milyon tonla Endonezya ve 27,4 milyon tonla Vietnam izlemiştir. Bangladeş ve Endonezya’da bir önceki sezona göre azalan ekiliş alanları üretimde de düşüşe neden olmuştur. 2020/21 sezonunda dünya çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretimi ön planda olan ülkelerin payları Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2020/21, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

USDA verilerine göre; 2020/21 sezonunda dünyada ortalama çeltik verimi 4,6 ton/ha olarak gerçekleşmiştir. Bu değer bir önceki sezon çeltik veriminin gerisindedir.

Verimde bir önceki sezon olduğu gibi Avustralya 9,42 ton/ha ile ilk sırada yer alırken, Uruguay bir önceki sezona göre %9 verim artışı göstererek 9,42 ton/ha verime ulaşmış ve birinciliği Avustralya ile paylaşmıştır. Türkiye 9,09 ton/ha çeltik verimi ile ikinciliğini korumuştur. Çeltik verimi yüksek olan diğer ülkeler ise sırasıyla ABD, Mısır ve Peru’dur (Ek Tablo 1).

2019 yılı Aralık ayında Çin’de başlayan COVID-19 salgını insan hayatıyla birlikte geçim kaynaklarını ve gıda güvencesini de olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle ülkeler gıda konusunda korumacı politikalar izlemeye yönelmiştir ve bu da pirinç tüketiminde etkili olmuştur (FAO, 2020). 2021 sezonuna gelindiğinde ise salgınının devam eden etkileri ile birlikte tarımsal girdi fiyatlarındaki artışlar ve düzensiz yağışlara rağmen üretim, genel olarak olumlu bir şekilde sona ermiştir. Söz konusu durumda Asya Ülkeleri’nde dayanıklı dikimlerin yapılması, sellerin ve kuraklığın azalmasının etkisi olmuştur. Sulama suyu gibi elverişli yetiştirme koşulları sayesinde Avustralya, Latin Amerika ve Karayipler’deki üretim iyileşmiştir. Rekor seviyede yapılan hasatla yeterli tedarik sağlanması ve uygun fiyatlar sayesinde yem ve sanayi sektörlerinin pirince olan ilgisi korunmuştur. Böylece dünya pirinç kullanımı da artmıştır (FAO, 2021).

Arzın fazla olması ve gıda yardımlarındaki kullanımın etkisiyle 2020/21 sezonu dünya pirinç tüketimi 498,8 milyon tonla tüm zamanların en yüksek değerine ulaşmıştır. Bir önceki sezona kıyasla tüketimde %1,2 artış söz konusu olup bu artış çoğunlukla pirincin gıda olarak tüketimi ile ilgilidir. Nüfus artışlarına ek olarak bir önceki sezon olduğu gibi, uyguladıkları yardım programlarıyla pirince erişimi kolaylaştırmalarıyla, Asya Ülkeleri tüketim artışında öncü ülkeler olmuştur.

Tüketimde ilk sırada 150 milyon tonla Çin yer almaktadır. Hindistan 101 milyon ton tüketimle Çin’i takip etmiştir. Mevcut gıda yardım programlarına ek olarak, Hindistan Hükümeti COVID-19 pandemisi nedeniyle çeşitli yardım programları kapsamında 14 milyon tondan fazla pirinç tedarik etmiştir. Söz konusu yardım programları kapsamında sağlanan tahılların çoğunu pirinç oluşturmuştur. Pirinç tüketiminde Hindistan’ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1).

FAO verilerine göre; 2020/21 sezonunda kişi başına pirinç tüketimi 53,6 kg/yıl olarak gerçekleşmiştir (FAO, 2022). 2020 yılı sonlarından itibaren tahıl ve soya fasulyesi fiyatlarında meydana gelen artışların etkisiyle özellikle Çin’de ticari hayvan yemi üretiminde pirinç kullanımına yönelim olmuştur (FAO, 2021).

2020/21 sezonunda yükselen pirinç talebi, üretimde gerçekleşen artış sayesinde karşılanmıştır. Üretim artışının tüketimdeki artıştan yüksek olması bitiş stoklarının bir önceki sezona göre %3,2 yükselmesini sağlamıştır. Söz konusu artış oranı bir önceki sezonun artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. 2020/21 sezonunda 188,4 milyon ton pirinç stoğu 2021/22 sezonuna devretmiştir. Çin, yılsonunda 116,5 milyon ton pirinç stoğu ile ilk sırada yer alırken, Çin’i 37 milyon ton stokla Hindistan takip etmektedir (Ek Tablo 1). Her iki ülke dünya pirinç stoğunun yaklaşık %81,5’ini elinde bulundurmaktadır. Bitiş stoklarında ön planda olan diğer ülkeler ise sırasıyla Tayland, Filipinler ve Endonezya olmuştur.

2020/21 sezonu için dünyada stok/kullanım oranı önceki sezona göre %2,8 oranında artarak %36,7 düzeyinde gerçekleşmiştir (FAO, 2022).

Ticaret ve Fiyatlar

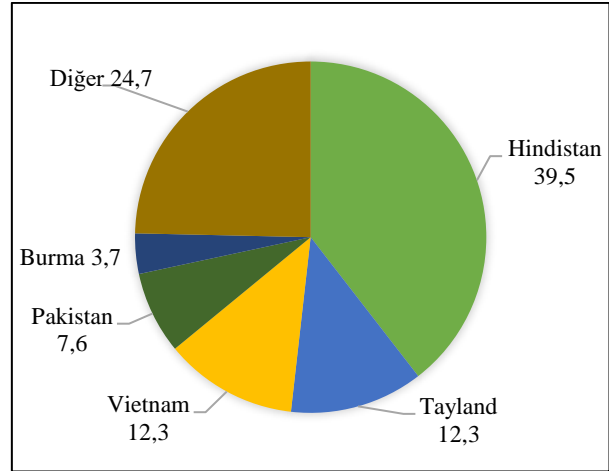
2020 yılı Mayıs ayı itibarıyla COVID-19 pandemisinin piyasalarda yarattığı endişelerden kaynaklanan olumsuzlukların giderilmeye başlanmasıyla, 2020/21 sezonu için daha güçlü ticaret dinamikleri ve talep artışı görülmeye başlanmıştır. 2021 yılı pirinç ticaretinde bir önceki yıla göre görülen genişlemede Hindistan’da artan ihracat miktarı da etkili olmuştur. Hindistan’da bir önceki sezona göre %61’in üstünde ihracat artışı gerçekleşmiştir. Önceki yıla göre ihracat artış oranı olarak incelendiğinde başlıca ihracatçı ülkeler arasında Hindistan’dan sonra en büyük artış

oranına %10’luk büyüme ile Tayland’ın sahip olduğu görülmektedir (Ek Tablo 1).

USDA verilerine göre; 2020/21 sezonunda bir önceki sezona kıyasla dünya pirinç ithalatında %9,4, ihracatında ise %17,8 artış yaşanmıştır.

2020/21 sezonunda dünya pirinç ihracatı 51,2 milyon tona ulaşmıştır. Pirinç ihracatında 20,2 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, ihracatta ikinci ülke konumunu 6,28 milyon ton pirinç ihracatı yapan Tayland, üçüncü ülke konumunu ise 6,27 milyon ton ile Tayland’a çok yakın olan Vietnam almıştır. Tayland ve Vietnam’ı sırasıyla 3,9 milyon ton ihracatla Pakistan ve 1,9 milyon ton pirinç ihracatıyla Burma izlemiştir (Ek Tablo 1). 2020/21 sezonunda pirinç ihracatında öncü ülkelerin dünya pirinç ihracatı içerisindeki payları Grafik 2’de gösterilmiştir.

Grafik 2. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2020/21, %)

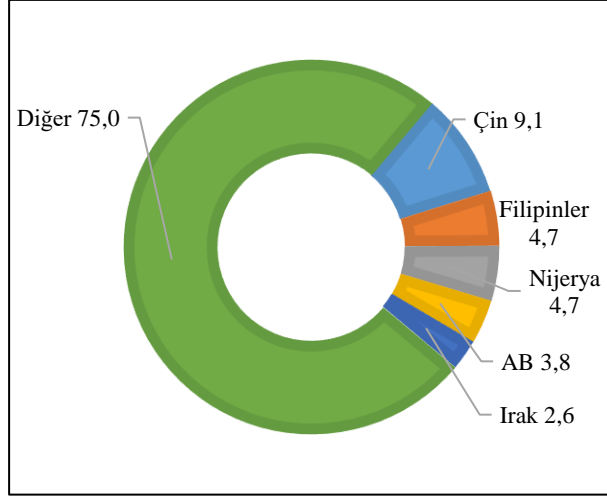

Kaynak: Ek Tablo 1

2020/21 sezonunda dünya pirinç ithalatı bir önceki sezona göre %9,4 artarak yaklaşık 46,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki sezona kıyasla oluşan artışta COVID-19 pandemisinin şartlarından kaynaklanan kısıtlama ve politikaların esnetilmesi etkilidir. Çin’de yükselen rezervler doğrultusunda yıldan yıla değişim gösteren ithalat ise, 2021 yılında bir önceki sezona göre %62,1 artarak 4,2 milyon tona yükselmiş ve Çin ithalatta dünyadaki lider konumunu sürdürmüştür (Grafik 3). USDA verilerine göre ikinci ülke

konumunu 2,2 milyon ton pirinç ithalatı ile bir önceki sezona göre %10,2 oranında daralma gösteren Filipinler ve bir önceki sezona göre %57,1 oranında genişleme gösteren Nijerya paylaşmıştır. Filipinler ve Nijerya'yı sırasıyla AB ve Irak takip etmektedir (Ek Tablo 1).

Grafik 3. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/21, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Tüm Pirinç Fiyat Endeksi (2014-2016=100) 2020/21 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 111,6 puanla her ne kadar Ağustos ayına göre %1,4 değer kaybetmiş olsa da bir önceki yıla kıyasla %8,6 artış göstermiştir (Tablo 2). Pirinç çeşitlerinde meydana gelen düşüşler çoğunlukla Vietnam'ın ihracat isteğindeki azalma ve Tayland Aromatik ve Glutenli pirinç üretimlerinin iyileşmesi ile gerçekleşmiştir. Büyük tedarikçilerden gelen karma talepler, Indica endeksinde düşüşün önünde engel oluşturarak, sadece %0,9 oranında gerileme yaşanmasına neden olmuştur. Asya Ülkeleri'nde Eylül ayında başlayan hasat sebebiyle Indica pirinç fiyatlarında Pakistan ve Vietnam'da düşüş gerçekleşmiştir. Filipinler'de önemli ithalat yetkilerinin çıkışı ile ilgili endişeler de Vietnam'daki kısmi düşüşleri desteklemiştir. Dış talepteki düşüşün yarattığı aşağı yönlü baskı, ihracat arzındaki azalmanın gerisinde kaldığı için, Tayland pazarında Eylül ayında fiyatların daha kararlı olduğu görülmüştür.

Amerika Kıtası'nda ise sezon başlangıcında pirinç fiyatlarının yüksek oluşu göze çarpmıştır. Ekim ayında hasat önü Tayland'da azalan talebin etkisiyle ortalama ihrac fiyatlarında düşme söz konusu olmuştur. Kasım ayında da endeks, Ekim ayı seviyesini korumuştur (FAO, 2021). Tüm pirinç çeşitlerinde fiyatların artışa geçmesinde ise, kuraklığa bağlı yeni sezon üretim öngörülerinin düşük olmasının payı büyüktür.

2020 yılı Ekim ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 108,6 puanla, sezon başlangıcına göre %2,7 oranında azalarak son altı ayın en düşük seviyesine gerilemiştir. 2020 yılında bir önceki yıla göre endekste yaşanan düşüş çoğunlukla Aromatik çeşitlerin %7,9 ve Glutenli çeşitlerin %0,2 civarında değer kaybetmesi ile bağlantılıdır. Yıl bazında değerlendirildiğinde, 2020 yılında iniş çıkışlara rağmen çoğunlukla fiyat istikrarı sağlandığı söylenebilir (Ek Tablo 2).

Tablo 2. FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100)

Piyasa Yılları		Tüm pirinç	Indica	Aromatic	Japonica	Glutenli
2019		101,5	100,6	106,0	80,4	124,3
2020		110,2	114,4	97,6	89,6	124,0
2020	Ağustos	113,2	117,5	99,9	92,5	128,0
	Eylül	111,6	116,4	97,5	90,0	122,7
	Ekim	108,6	114,0	95,6	85,7	101,4
	Kasım	108,6	114,6	93,5	87,7	99,1
	Aralık	111,4	118,5	92,8	88,7	101,8
2021	Ocak	114,3	122,5	92,1	93,5	100,8
	Şubat	116,0	124,6	92,1	96,5	100,6
	Mart	113,9	122,3	90,0	97,7	97,2
	Nisan	110,5	118,6	87,6	96,8	93,2
	Mayıs	110,6	118,6	87,6	99,4	90,8
	Haziran	108,3	115,2	88,2	101,5	88,5
	Temmuz	101,2	106,5	84,4	103,6	82,0
	Ağustos	97,9	102,8	82,4	102,7	76,5
Eylül-Ağustos	2019/20	107,9	109,5	102,0	87,2	138,1
Ortalaması	2020/21	109,4	116,2	90,3	95,3	96,2

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 10.03.2023)

FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi Mayıs ayında 2020 yılı Aralık ayına göre %0,7 azalırken bir önceki yılın değerinin %4,5 altında kalarak ortalama 110,6 puan olmuştur. Kaliforniya'daki arz endişeleri Aralık ayından bu yana Japonica pirinç çeşidi fiyatını yükseltmiş olsa da yeni mahsul gelişleri ve döviz hareketleriyle birlikte talepteki azalma nedeniyle, diğer pazar çeşitlerindeki fiyatlar kontrol altında tutulmuştur. Fiyat düşüşünün en çok görüldüğü çeşitler Glutenli pirinç ve Indica pirinç çeşitleridir. Fiyat düşüşünde Yakın Doğu ülkelerindeki alıcılardan gelen Basmati pirincine olan düşük talebin ve ihracatçı ülkelerdeki genel hasat iyileştirmelerinin etkisi bulunmaktadır. Kaliforniya'da sulama için sınırlı su kaynakları nedeniyle yaşanan üretim endişeleri ise, yılın başından bu yana Japonica fiyatlarında %12'lik bir artışa neden olmuştur. En çok ticareti yapılan Indica çeşitlerinin ise fiyatları değişkenlik göstermektedir. Indica çeşidinin yılın ilk aylarında, Hindistan ile olan pazar rekabeti yavaşlamış olup Bangladeş ve Nijerya gibi önemli alıcıların pazara dönüşünden destek görmüştür. Tayland ve Vietnam'daki yeni mahsul hasadı, döviz hareketleri, konteyner kıtlığı, artan nakliye maliyetleri ve tüccarların yeni satışları çekme

çabaları Indica çeşidinin fiyatlarının düşmesinde etkili olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de, ABD Deltası'ndaki çiftçilerin mısır ve soya fasulyesi gibi daha karlı mahsullerin ekimine yönelmeleri ile ise Indica çeşidi fiyatları Nisan ayında yükselişe geçmiştir (FAO, 2021). FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2021 yılının ilk 8 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,1 oranında azalma göstermiştir (Ek Tablo 2). Asya'daki bazı önemli ihracatçılarda ana mahsul hasadı ilerlemesine rağmen, bölgedeki yaygın nakliye konteyneri kıtlığı nedeniyle ticaret kesintiye uğradığından fiyatlar 2020 yılı Aralık ayı itibarıyla yükselişe geçmiş, 2021 yılı Mart ayına kadar yükseliş trendini sürdürmüştür. Mart ayında önemli Asyalı ihracatçılarda arzın artmasına bağlı olarak ortalama fiyatlarda azalma söz konusu olmuştur. Mart ayından itibaren uluslararası pirinç fiyatları artan arzın yanı sıra gerileyen alım etkisiyle, gösterdiği düşüş eğilimini sezon sonuna kadar sürdürmüştür (TEPGE, 2021). Dünya ticaretine konu bazı pirinç çeşitlerinin yıllık fiyat ortalamaları ve 2020/21 sezonuna ait aylık fiyatları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Dünya pirinç ihracat fiyatları (\$/ton)

		Tayland B %100 beyaz	Tayland A1 Super beyaz kırık	ABD Uzun taneli beyaz #2%4	Pakistani Basmati
2019/2020		490	415	575	984
2020/2021		509	440	570	850
2020	Eylül	526	427	600	975
	Ekim	492	431	580	971
	Kasım	505	447	562	933
	Aralık	537	466	559	895
2021	Ocak	563	471	559	877
	Şubat	574	494	561	840
	Mart	546	483	553	806
	Nisan	514	450	561	759
	Mayıs	509	446	605	774
	Haziran	490	421	597	841
	Temmuz	434	387	557	792
	Ağustos	417	357	560	735

Kaynak:FAO (Erişim tarihi: 15.03.2023)

DÜNYADA TAHMİN (2021/22)

Dünyada 2021/22 sezonu çeltik tarımı, COVID-19 pandemisinin getirdiği tüm olumsuzluklara rağmen, üretimin aksamaması için alınan önlemler sayesinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. 2021/22 sezonunda 166 milyon hektar alandan 514,8 milyon ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Tahminlere göre dünyada ithalat yaklaşık 55 milyon ton, ihracat ise 56,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Tüketime 517,9 milyon ton, bitiş stoklarının ise 183,3 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

COVID-19 pandemisi ülkelerde tohum tedariki, bitki koruma ürünleri, gübre vd. tarımsal hizmetlere erişimin sağlanması için mevcut ulusal politikaların işlevselliğinde zorluklar meydana getirmiştir. İlâveten, tarımsal faaliyetlerde çalışırken insanları bulaşmaya karşı koruyacak ek güvenlik önlemlerine ihtiyaç duyulmuştur. COVID-19 pandemisinin meydana getirdiği zorlukların üstesinden gelmek için birçok ülke dönemde sosyal koruma programları ve üretimde sürekliliğin sağlanması için çeşitli politikalar ortaya koymuştur. Bu bağlamda öncelikle ele alınan konular üretkenliği arttıran güvenlik ağlarının kurulması, hasat sonrası ürün kayıplarının azaltılması, değer zinciri boyunca gıda stoklarının iyileştirilmesi, küçük ölçekli işletmeleri pazara bağlamak için gıda zinciri boyunca iç ticaretteki yapay kısıtlamaları kaldırmak ve kırsal alanda temel enerji ihtiyaçlarını karşılamak olmuştur (TEPGE, 2021).

2021/2022 sezonunda COVID-19 pandemisinin etkileri ile birlikte yüksek girdi maliyetleri ve su kısıtları da dünya pirinç üretiminin artmasına engel teşkil etmiştir. Bununla birlikte kamu politikaları sayesinde 2022 yılında üretim artışı beklenmektedir. Söz konusu bu durumun ise dünya pirinç kullanımını ve ticaretini arttıracığı tahmin edilmektedir (FAO, 2022).

2021/22 sezonunun Ağustos ayında tamamlanmasının ardından, USDA verilerine göre dünya pirinç arzının bir önceki sezona göre %2,6 artışla yaklaşık 758 milyon tona

ulaştığı tahmin edilmektedir (Tablo 4). Çin'de başlangıç stoklarında yıllık artış oranı yıldan yıla düşmekle birlikte, sezonun başlangıcında 188,4 milyon ton olan stokta, bir önceki sezona göre %3,2 artış olacağı tahmin edilmektedir. Çin başlangıç stoklarının %61,8'ine, Hindistan ise %19,6'sına sahip olup bu iki ülke toplam stoğun %81,5'ini oluşturmaktadır (Ek Tablo 1).

Tablo 4. Dünya pirinç arz ve kullanım tahmini

(milyon ton)	2020/21 (Durum)	2021/22 (Tahmin)	Değişim %
Başlangıç stokları	182,6	188,4	3,2
Üretim	509,4	514,8	1,1
İthalat	46,5	54,7	17,6
Toplam arz= Toplam kullanım	738,4	757,9	2,6
İhracat	51,2	56,7	10,7
Yurtiçi tüketim	498,8	517,9	3,8
Bitiş stokları	188,4	183,3	-2,7

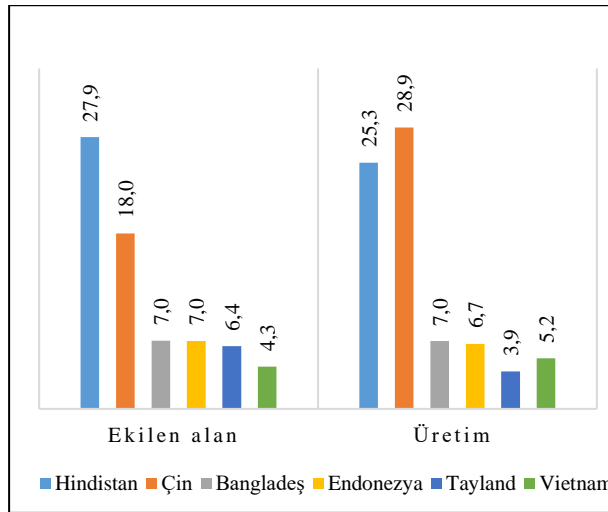
Kaynak: Ek Tablo 1

Dünyada 2021 yılında çeltik tarımı, devam eden COVID-19 pandemisinin olumsuzluklarına rağmen, üretimin aksamaması için alınan önlemler sayesinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. Çeltik ekiliş alanlarında bir önceki sezona göre %0,5 artış yaşandığı ve 166 milyon hektar alanda üretim yapıldığı tahmin edilmektedir. Hindistan her yıl olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA verilerine göre, 2021 yılında Hindistan'da 46,4 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de 29,9 milyon hektar

alandaki çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir. Tayland'da ise bir önceki sezona göre ekiliş alanlarında %1,8 artış söz konusudur.

İklim koşullarının uygun olması ve ülkelerin COVID-19 pandemisinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik aldığı önlemler sayesinde 2021/22 sezonunda dünyada çeltik üretiminin önceki sezona göre %1,1 oranında artarak 514,8 milyon tonluk rekor düzeyde gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Tahminlere göre üretimde Çin 148,9 milyon tonla lider ülke konumunu korumuştur. Çin'i 130,3 milyon tonla Hindistan, 35,9 milyon tonla Bangladeş izlemektedir. Bangladeş'te bir önceki sezona göre artan ekiliş alanları üretimde de %3,6 oranında artış sağlamıştır. 2021/22 sezonunda dünyada çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretimi tahminlerinde ön planda olan ülkelerin payları Grafik 4'de verilmiştir.

Grafik 4. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2021/22, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Dünyanın pirinç ambarı olan Asya'da uygun muson yağmurları desteğiyle 2022 yılı üretiminde artış beklenmektedir. Bununla birlikte alternatif ürün fiyatlarındaki artışlar çeltik ekimi ve diğer ürünlerin ekimi konusunda arazi rekabeti oluşturmuştur. Asya Ülkeleri'nde çeltiğin gıda güvenliği bakımından stratejik bir ürün olması nedeniyle hükümet tarafından destek sağlanmaktadır. Bu sayede de Asya Ülkeleri'nde çeltik ekimleri

büyük ölçüde zarar görmemiştir. Arjantin, Brezilya ve Paraguay'da ise devam eden su kıtlığı ve yüksek sıcaklıklar nedeniyle çeltik üretiminde düşme beklenmektedir (FAO, 2022).

USDA verilerine göre; 2021/22 sezonunda dünyada ortalama çeltik verimi 4,6 ton/ha olarak tahmin edilmektedir. Verimde bir önceki sezon olduğu gibi Avustralya 10,98 ton/ha ile ilk sırada yer alırken, bir önceki sezon birinciliği Avustralya ile paylaşan Uruguay 9,21 ton/ha ile ikinci olmuştur. Türkiye ise 8,32 ton/ha çeltik verimi ile bir önceki sezon sahip olduğu üçüncülüğünü koruyamayarak altıncı sığaya gerilemiştir. Çeltik verimi yüksek olan diğer ülkelerin ise sırasıyla ABD, Mısır ve Peru olduğu tahmin edilmektedir.

Tüketiciler üzerinde COVID-19 pandemisinin etkilerini gidermek için düzenlenen devlet yardım programlarının artırılması sayesinde 2021/22 sezonunda dünyada pirinç tüketimi 517,9 milyon tonla tüm zamanların en yüksek değerine ulaşmıştır. Bir önceki sezona kıyasla tüketimde %3,8 artış söz konusu olup bu artış çoğunlukla pirincin gıda olarak tüketimi ile ilgilidir. Nitekim kullanılan pirincin %82'sini gıda amaçlı kullanım oluşturmaktadır. FAO verilerine göre, gıda amaçlı tüketimde bir önceki sezona göre artış oranının %1,4 olduğu tahmin edilmektedir (FAO, 2021; FAO, 2022). Bu artışın öngörülen dünya nüfus artışıyla orantılı olacağı ve dünyada kişi başına düşen pirinç tüketiminin önceki yıla göre değişim göstermeyerek 54,2 kg/yıl düzeyinde kaldığı tahmin edilmektedir. Asya Kıtası'nda arz artışı ve gıda yardımlarının etkisiyle kişi başına düşen pirinç tüketiminin son sekiz yılın en yüksek seviyesi olan 77,3 kg/yıl'a ulaştığı tahmin edilmektedir (FAO, 2021). Öte yandan, tohum, gıda dışı endüstriyel kullanımlar ve hasat sonrası kayıplara yönelik birleşik kullanım hacminde önceki yıla kıyasla kayda değer bir değişim beklenmemekle birlikte pirincin hayvan yemi olarak kullanımında artış olduğu tahmin edilmektedir. Pirincin hayvan

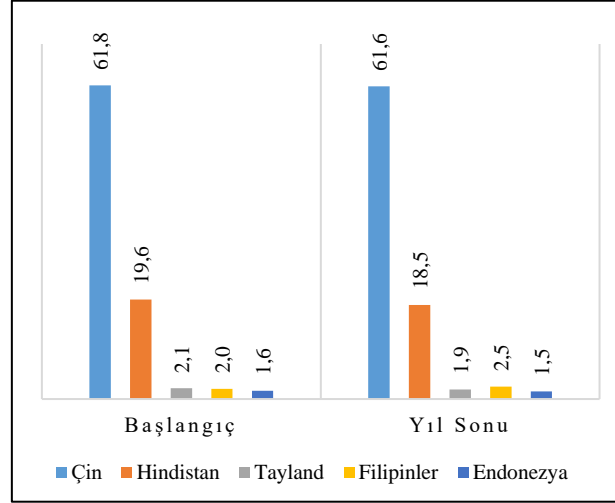
yemi olarak kullanımı dünya pirinç kullanımının küçük bir kısmını (%3) oluşturmaktadır. Ancak 2020 yılının sonlarından bu yana tahıl ve soya fasülyesi fiyatlarında meydana gelen artışlar, özellikle Çin ve Uzak Doğu Ülkeleri'nde fazla pirinci ticari hayvan yemine yönlendirmeye yönelik ilginin artmasına neden olmuştur. Bu durum her ne kadar kısa vadede Çin başta olmak üzere Uzak Doğu Ülkeleri için geçerliliğini sürdürmekte olsa da uygun maliyetli mısır ve buğday mahsullerine yönelik olumlu tahminler göz önüne alındığında, ticari yem bileşeni olarak pirincin çekiciliğini uzun vadede devam ettirip ettiremeyeceği belirsizliğini korumaktadır (FAO, 2021).

2021/22 sezonunda pirinç tüketiminde Çin 156,4 milyon tonla birinci, Hindistan 111,3 milyon tonla ikinci ülke konumundadır. Pirinç tüketiminde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemiştir (Ek Tablo 1).

2021/22 sezonunda dünyada kişi başı pirinç tüketimi tahminlere göre 53,8 kg/yıl'dır (FAO, 2022). Söz konusu sezonda üretimde gerçekleşen artışın tüketimde meydana gelen artışı tolere edemediği tahmin edilmektedir. Bu durum bitiş stoklarında da bir önceki sezona göre %2,7 daralmaya neden olmuştur. Nitekim 2021/22 sezonu yaklaşık 183,3 milyon ton pirinç stoğu ile kapanmıştır. Sezon sonunda Çin'in 113 milyon ton stokla başlangıç stoğu seviyesinin gerisinde kaldığı, Hindistan'ın ise yine başlangıç stoklarına göre %8,1 azalarak 34 milyon ton pirinç stoğuna gerilediği düşünülmekte olup iki ülke toplamı, dünya pirinç stoklarının %80,2'sini oluşturmuştur.

2021/22 pazarlama sezonu sonunda dünya pirinç stokları tarihi bir zirvede seyretmiştir (FAO, 2021). 2021/22 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının önceki sezona göre %0,5 artarak %36,9 düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir (FAO, 2022). 2021/22 sezonunda pirinç stok öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin payları Grafik 5'te verilmiştir.

Grafik 5. Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2021/22, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Ticaret ve Fiyatlar

2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle uluslararası lojistikte sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntıların aşılmasıyla 2021 yılında büyüme gösteren uluslararası ticaretin, 2022 yılında da geldiği noktayı koruyacağı tahmin edilmektedir. Genel olarak 2021/22 sezonu üretim tahminlerine göre Çin, Malezya ve Vietnam gibi çeşitli Asya Ülkeleri'nde ithalata olan bağımlılığın azalacağı tahmin edilmektedir. Düşük hasat beklentilerinin Yakın Doğu alımlarını arttıracığı, güçlü iç talebin ise Afrika Ülkeleri'nin ithalatlarını genişleme eğiliminde tutacağı tahmin edilmektedir. İhracatçılar arasında yer alan Hindistan'ın ihracatında artış olacağı tahmin edilirken, ihraç edilebilir Indica çeşitlerinin arzındaki artışa bağlı olarak Tayland'ın bu pazardaki rekabet üstünlüğünü geliştirmesi beklenmektedir (TEPGE, 2021).

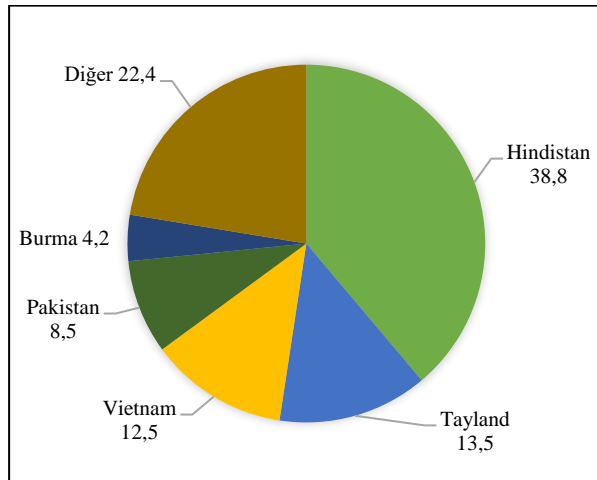
Asya Ülkeleri'nin ithalat talebinde beklenen azalmaya rağmen, uluslararası pirinç ticaretinin 2022'de genişlemeye devam etmesi ve muhtemelen tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşması beklenmektedir (FAO, 2021). 2022 yılı pirinç ticaretinde bir önceki yıla göre görülen genişlemede Burma, Pakistan ve Tayland'da artan ihracat miktarlarının etkili

olduğu tahmin edilmektedir. Bu üç ülkede bir önceki sezona göre toplam %70,9 oranında ihracat artışı gerçekleşmiştir. İhracat artış oranı bakımından incelendiğinde ihracatçı ülkeler arasında ilk sırada yer alan Hindistan'ın önceki yıla göre %8,9 ihracat artışı göstererek ihracat artışında ilk üçte yer alan Burma, Pakistan ve Tayland'ın gerisinde kaldığı görülmektedir (Ek Tablo 1).

2021/22 sezonunda dünya pirinç ihracatının bir önceki sezona göre %10,8 artışla 56,7 milyon tona ulaştığı tahmin edilmektedir. Pirinç ihracatında 22 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, Tayland 7,7 milyon tonla Hindistan'ı takip etmektedir. Üçüncü ülke konumunda olan Vietnam'da 7,1 milyon ton pirinç ihracatı gerçekleşirken, Vietnam'ı sırasıyla 4,8 milyon ton ihracatla Pakistan ve 2,4 milyon ton pirinç ihracatıyla Burma izlemiştir (Ek Tablo 1). 2021/22 sezonunda pirinç ihracat tahminlerinde dünyada ilk sıralarda yer alan ülkelerin ihracat içerisindeki payları Grafik 6'da gösterilmiştir.

Grafik 6. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2021/22, %)

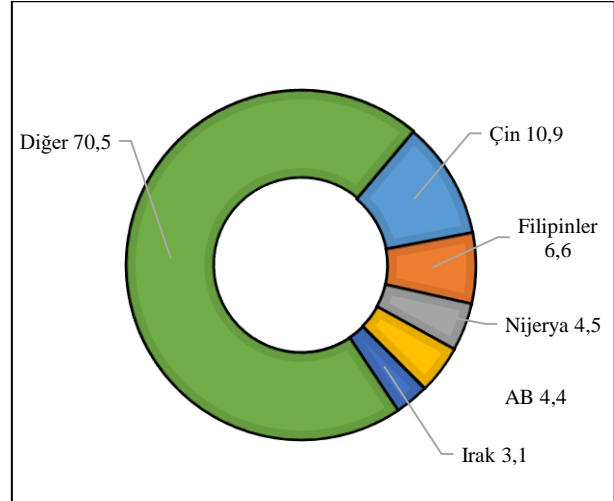

Kaynak: Ek Tablo 1

2021/22 sezonunda dünya pirinç ithalatının bir önceki sezona göre %17,6 artarak yaklaşık 55 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. USDA verilerine göre; Filipinler'de pirinç ithalatı bir önceki sezona kıyasla %63,6 artarak 3,6 milyon tona ulaşmıştır. Çin'de son iki yıldır artma

eğilimi gösteren ithalatın ise, 2022 yılında bir önceki sezona göre %41,1 artarak yaklaşık 6 milyon tona yükseldiği ve Çin'in dünya ithalatında lider konumunu sürdürdüğü görülmektedir (Grafik 7). Dünya pirinç ithalatında Çin'den sonra sırasıyla Filipinler, Nijerya, AB ve Irak gelmektedir (Ek Tablo 1).

Grafik 7. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Uluslararası pirinç fiyatları, ABD dolarına karşı para biriminin değer kaybetmesi, yüksek navlun maliyetleri ve konteyner kıtlığı gibi nedenlerden dolayı Mayıs 2021'den itibaren genel olarak düşme eğiliminde olmuştur. FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi Ekim 2021'de 99,9 puan olarak gerçekleşmiş olup aynı yılın Mayıs ayına göre %9,7; bir yıl önceki seviyesine göre ise %7,9 oranında azalmıştır (FAO, 2021).

Haziran ayı sonunda pirinç fiyatlarında bir miktar düşüş yaşanmıştır. FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2021 yılının ilk 8 aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre %2,7 oranında azalma göstermiştir. FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2021/22 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 98,7 puanla Ağustos ayına göre %0,8 artış göstermiş olmakla birlikte, bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla %11,6 değer kaybetmiştir (Ek Tablo 2).

Pirinç çeşitlerine ait alt endeksler bir önceki aya göre artış trendinde olurken en fazla artış %2,2

ile Glutenli pirinç endeksinde görülmüştür. Indica endesinde bir önceki aya göre artış oranı %1 iken, Japonica ve Aromatik endekslerinde bir önceki aya göre artış oranları aynı olmak üzere %0,4 olmuştur (Ek Tablo 2).

Asya Ülkeleri'nde Eylül ayında Indica pirinç fiyatlarında en büyük düşüş Pakistan ve Vietnam'da gerçekleşmiştir. Düşüşün en temel sebebi 2021 yılı pirinç hasadının başlamış olmasıdır. Filipinler'de önemli ithalat yetkilerinin çıkışı ile ilgili endişeler de Vietnam'daki kısmi düşüşleri desteklemiştir. Dış talepteki düşüşün yarattığı aşağı yönlü baskı, ihracat arzındaki azalmanın gerisinde kaldığı için, Tayland pazarında Eylül ayında fiyatların daha kararlı olduğu tahmin edilmektedir. Muson sezonu ürünlerinin hasadının başlamasından önce gerçekleşen Afrika alımları, Hindistan'da yarı işlenmiş ürünlerde fiyat artışına sebep olmuştur. Diğer çeşitlerin bazılarında fiyatlarda talep azalmasına bağlı düşüşler gözlenmiş, bazılarında ise değişim olmamıştır (EST, 2020).

Amerika Kıtası'nda sezon başlangıcında pirinç fiyatlarının yüksek oluşu göze çarpmaktadır. Uruguay ve Arjantin'de 2014 yılı ortalarından beri görülen en yüksek değerlere ulaşılmıştır. ABD'de hasatın ilerlemesi, Indica tekliflerini bir miktar daha düşürmüştür. Bununla birlikte, Brezilya'ya yapılan satışlar ve rekabet halindeki Güney Amerikalı ihracatçıların kısıtlı arzları nedeniyle artan bölgesel talep beklentileri, ABD ihracat fiyatlarını bir yıl önceki seviyelerinin oldukça üzerinde tutmuştur (TEPGE, 2021).

2022 yılı Ağustos ayında FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) sezon başlangıcına göre %9,9 artışla 108,5 puana yükselmiştir. Dünya ticaretine konu olan bazı pirinç çeşitlerinin yıllık fiyat ortalamaları ve 2021/22 sezonuna ait aylık fiyatları Ek Tablo 3'te verilmiştir.

DÜNYADA ÖNGÖRÜ (2022/23)

Dünya pirinç üretiminin 2022/23 sezonunda 503 milyon ton düzeyine gerileyeceği öngörülmektedir. Aynı sezonda dünya ticaretinde de önceki sezona kıyasla daralma olması söz konusudur. İhracatın 54,1 milyon ton, ithalatın ise yaklaşık 53,1 milyon ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Gıda yardımları ve artan nüfus nedeniyle daha önceki sezonlara göre yüksek seyreden tüketimin bir önceki sezona göre azalarak 516 milyon ton civarında olacağı öngörülmektedir. Bitiş stoklarının yaklaşık 169 milyon ton, dünya stok/kullanım oranının ise %36,4 olacağı öngörülmektedir.

Üretim, Kullanım ve Stoklar

Dünyada üretici (bitkisel ve hayvansal üretim) marjları yükselen girdi maliyetleri nedeniyle giderek daralmaktadır. Enerji, gübre, tohum, yem ve tarım ilaçları vd. girdi maliyetlerinin giderek artması üreticileri girdi kullanımını azaltmaya veya daha az girdi yoğun ürünlere geçmeye zorlamaktadır. Söz konusu bu durumun özellikle buğday, pirinç ve mısır gibi temel gıda maddelerinin uluslararası piyasalara ihracatında baskı yaratması, temel gıda ihtiyaçlarını karşılamak için büyük ölçüde ithalata bağımlı olan ülkeleri ise risk altında bırakması muhtemeldir (FAO, 2022).

2022/23 sezonuna ait öngörüler tahıllar içinde en fazla düşüşün mısırdaki olacağına, bunu buğday ve pirincin takip edeceğine işaret etmektedir. Özellikle Kuzey yarım kürede geçen kurak yaz mevsiminin bu düşüşte etkili olması muhtemeldir (FAO, 2022).

Dünyada pirinç arzının bir önceki sezona göre %2,4 azalarak yaklaşık 739,4 milyon tona gerileyeceği öngörülmektedir (Tablo 5). Sezonun başlangıcında dünya pirinç stoklarına ait öngörülerde 183,3 milyon tonla, bir önceki sezona göre %2,7 azalma söz konusudur. Öngörüler doğrultusunda Çin 113 milyon ton ile stokların %61,6'sına, Hindistan ise 34 milyon ton ile %18,5'ine sahiptir (Ek Tablo 1).

2022 yılı çeltik ekiliş alanlarında arazi kısıtı, alternatif ürün fiyatlarının cazip gelmesi, artan girdi maliyetleri, su kısıtı vb. nedenlerden dolayı bir önceki sezona göre %1,4 kayıp yaşanacağı öngörülmektedir. Hindistan her yıl

olduğu gibi çeltik ekiliş alanlarında ilk sırada yer almaktadır. USDA verilerine göre, 2022 yılında 163,7 milyon hektar alanda çeltik ekimi yapılmıştır. Önceki yılın gerisinde kalan Hindistan'da 45,5 milyon hektar alanda, ikinci sırada yer alan Çin'de ise yine önceki yılın gerisinde olmak üzere 29,5 milyon hektar alanda çeltik tarımı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5. Dünya pirinç arz ve kullanım öngörüsü

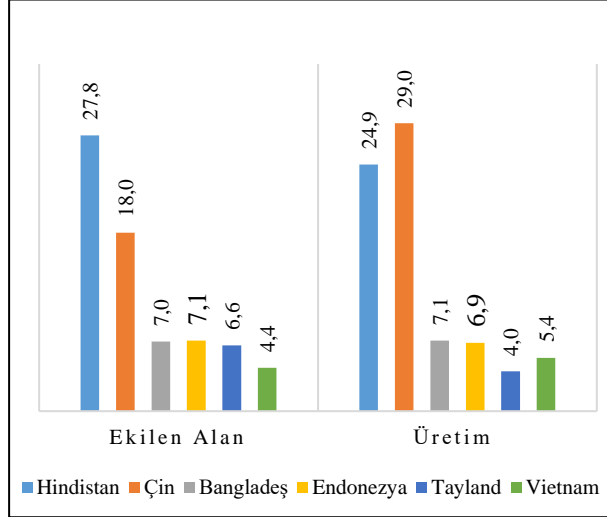
(milyon ton)	2021/22 (Tahmin)	2022/23 (Öngörü)	Değişim %
Başlangıç stokları	188,4	183,3	-2,7
Üretim	514,8	503,0	-2,3
İthalat	54,7	53,1	-2,9
Toplam arz= Toplam kullanım	757,9	739,4	-2,4
İhracat	56,7	54,1	-4,6
Yurtiçi tüketim	517,9	516,2	-0,3
Bitiş stokları	183,3	169,1	-7,7

Kaynak: Ek Tablo 1

2022/23 sezonunda çeltik ekim alanlarında yaşanan daralma üretimi de etkileyecektir. Nitekim, dünyada üretimin önceki sezona göre %2,3 oranında azalarak 503 milyon tona gerileyeceği öngörülmektedir. Üretimde Çin, 146 milyon tonla lider ülke konumunu korumaktadır. Çin'i 125 milyon tonla Hindistan izlemektedir. İlk ikide yer alan bu iki ülke üretiminin bir önceki sezona göre (%2; %4,1) azalacağı öngörülmektedir. Bangladeş'te ise pirinç üretiminin, bir önceki sezona göre

değişim göstermeksizin 35,9 milyon tonda kalacağı öngörülmektedir. 2022/23 sezonunda çeltik ekiliş alanları ve pirinç üretim öngörülerinde ön planda olan ülkelerin payları Grafik 8’de verilmiştir.

Grafik 8. Dünya çeltik ekim alanı ve üretiminde önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

USDA verilerine göre; 2022/23 sezonunda dünyada ortalama çeltik veriminin önceki sezona göre %0,9 azalarak 4,59 ton/ha olacağı öngörülmektedir. Verimde bir önceki sezonun gerisinde kalan Avustralya 10 ton/ha ile yine ilk sıradaki yerini korurken, Türkiye bir önceki sezona göre %8,18 artış göstererek 9,05 ton/ha çeltik verimi ile ikinci olmuştur. Çeltik verimi yüksek olarak öngörülen diğer ülkeler sırasıyla Uruguay, Mısır, Peru ve ABD olmuştur.

2022/23 sezonunda dünya pirinç tüketimi öngörülere göre %0,3 oranında azalarak 516,2 milyon tonla bir önceki sezonun rekor seviyesinin gerisinde kalmıştır. Söz konusu azalmanın pirincin yem ve endüstriyel kullanımlarında beklenen düşüşlerden kaynaklanacağı öngörülmektedir (FAO, 2022).

2022/23 sezonunda toplam pirinç kullanımının, 2021/22 sezonunda ulaştığı zirvenin sadece biraz üzerinde olacağı (522 milyon ton) öngörülmekte olup gıda olarak kullanımda artma, gıda dışı kullanımlarda ise azalma beklenmektedir. Tüketiciler üzerinde pandemi etkilerini gidermek için düzenlenen

devlet yardım programlarının genişlemesi ve pirincin hayvan yemi olarak kullanımındaki canlanma sayesinde dünya pirinç kullanımı 2020/21’den bu yana yıllık %2’ye yakın bir oranda artış göstermiştir. 2022/2023 sezonunda pirincin gıda olarak kullanımının 2021/22’ye göre %1,1 artışla 428,4 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Pirinç kullanımında öngörülen artışın dünya nüfus artışıyla orantılı olacağı ve böylece dünyada kişi başına düşen pirinç tüketiminin önceki yıla göre çok fazla değişim göstermeyerek (%0,1 artışla) 53,9 kg/yıl düzeyinde kalacağı öngörülmektedir (FAO, 2022).

Hayvan yemi kullanımında öngörülen %10’luk düşme nedeniyle pirincin gıda dışı kullanımının yıllık %3,8 azalarak 93,6 milyon tona gerileyeceği öngörülmektedir. Söz konusu azalmanın pirinçten elde edilen yem yerine mısır ve buğdayın tercih edildiği Çin’den ve hayvan hastalıklarındaki salgından dolayı Tayland’da azalan yem kullanımından kaynaklanması beklenmektedir (FAO, 2022).

Hindistan 2022/23 sezonunda kamu dağıtım programı kapsamında pirinç arzını genişletmiştir. Bu sayede de Asya’da beslenme alışkanlıklarındaki değişime rağmen, kişi başına düşen pirinç tüketiminin pandemi öncesi seviyelerin üzerinde olacağı öngörülmektedir (FAO, 2022).

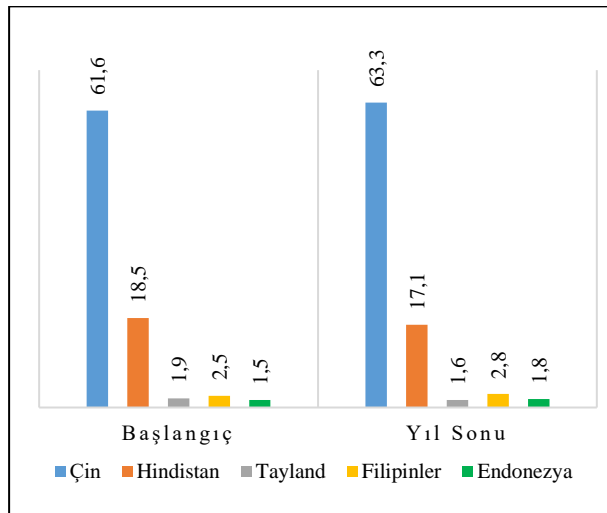
2022/23 sezonunda dünya pirinç üretiminin yetersiz kalacağı öngörülmekte olup pirinç kullanımındaki artış, dünya pirinç stoklarının 0,8 milyon ton civarında azalması ile tolere edilebilecektir. Bununla birlikte çoğunlukla Çin ve Hindistan sayesinde dünya pirinç stoklarının ikinci en yüksek rekor seviyesine ulaşacağı öngörülmektedir (FAO, 2022).

USDA 2022/23 sezonu öngörülerine göre tüketimde Çin 154,9 milyon tonla birinci, Hindistan 108,5 milyon tonla ikinci ülke konumundadır. İki ülkenin bir önceki sezona göre tüketimlerinde azalma olacağı öngörülmekte olup söz konusu azalma

oranlarının sırasıyla %0,9 ve %2,5 civarında olacağı hesaplanmıştır. Pirinç tüketim öngörülerinde Hindistan'ı sırasıyla Bangladeş, Endonezya ve Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 1).

2022/23 sezonunda üretimde ve arzda gerçekleşmesi öngörülen daralmanın tüketimde öngörülen az miktarda azalış ile tolere edilememesi muhtemeldir. Bu durumun sonucu olarak bitiş stoklarında başlangıç stoklarına göre %7,7 oranında azalma yaşanacağı öngörülmektedir. Başka bir ifadeyle artan tüketim talebi stokların kullanımı ile telafi edilebilecektir. Bu öngörü ışığında 2022/23 sezonunun 169,1 milyon ton pirinç stoğu ile kapanması muhtemeldir. Sezon sonunda Çin'in 107 milyon ton stokla başlangıç stoğu seviyesinin %5,3 altına düşeceği, Hindistan'ın 29 milyon ton pirinç stoğu ile başlangıç seviyesinin %14,7 altında kalacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte Çin ve Hindistan, dünya pirinç stoklarının %80,4'ü gibi önemli bir oranını oluşturmaktadır (Ek Tablo 1). 2022/23 sezonu için dünyada stok/kullanım oranının ise %36,4 olacağı öngörülmektedir (FAO, 2022). 2022/23 sezonunda dünya pirinç stok öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin payları Grafik 9'da verilmiştir.

Grafik 9. Dünya pirinç başlangıç ve bitiş stoklarında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

Ticaret ve Fiyatlar

COVID-19 pandemisinin etkilerinin devam ettiği uluslararası lojistikte yaşanan sıkıntıların aşılmasıyla 2022 yılında büyüme gösteren uluslararası ticaretin, 2023 yılında da geldiği noktayı koruyacağı öngörülmektedir.

Uzak Doğu Asya hariç, çoğu bölgenin, genellikle devletin enflasyonist baskıyı kontrol altına alma çabalarının da yardımıyla, yıl boyunca ithalatlarını arttıracığı, ABD ve AB'de Aromatik çeşitlere yönelik talep artışı olması ve konteyner navlun oranlarının kısmen hafifletilmesi ile ilişkili olarak ithalatın artacağı, Sri Lanka'nın sağlanan devlet destekleri sayesinde son beş yılın en yüksek ithalat seviyesine (600 bin ton) ulaşacağı, önemli bir pirinç ihracatçısı olan Vietnam'da ise yemlik ve endüstriyel ihtiyaçların geçen yıl rekor düzeydeki ithalatla elde edilen düşük kaliteli pirinç stoklarından karşılaması nedeniyle ithalatın 2022'de neredeyse yarı yarıya düşeceği öngörülmektedir (FAO, 2022).

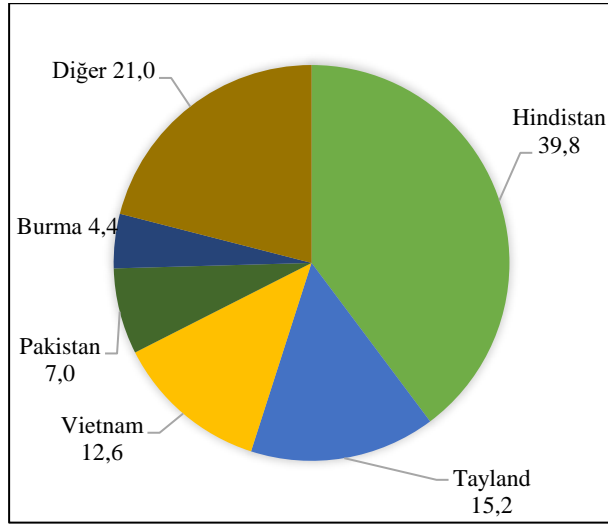
Dünyanın önde gelen pirinç ihracatçısı olan Hindistan'ın ihracatında azalma beklenmekle birlikte, artan ülke içi tüketim ihtiyacını karşılayabilmek için ihracatının halen 2021 yılı öncesi seviyelerinin üzerinde olacağı öngörülmektedir. Geçen seneki lojistik kısıtlamalar ve/veya rekabetçi olmayan fiyatlar nedeniyle düşen Tayland'ın pirinç satışlarının ise 2018 yılından bu yana kaybettiği pazar payının bir kısmını geri kazanarak 8,1 milyon tona erişeceği öngörülmektedir (FAO, 2022).

Dünyada 2022/23 sezonunda pirinç ticaretinin bir önceki yıla göre %4,7 azalacağı öngörülmekte olup ihracatın 54,1 milyon ton olması beklenmektedir. Sezona dair öngörüler ülkeler bazında değerlendirildiğinde 21,5 milyon tonla Hindistan ilk sırada yer alırken, Tayland 8,2 milyon tonla ikinci sıradaki yerini korumuştur. Üçüncü ülke konumunda olan Vietnam'da 6,8 milyon ton pirinç ihracatı öngörülmürken, Vietnam'ı sırasıyla bir önceki sezona göre %21,1 azalma göstererek 3,8

milyon ton ihracata gerileyen Pakistan ve bir önceki sezona göre %1,5 artış göstererek 2,4 milyon ton pirinç ihracatına ulaşan Burma izlemektedir (Ek Tablo 1). Hindistan'da bir önceki sezona göre ihracatta %2,4 düşüş beklenirken, Tayland'ın ihracatını %6,7 oranında arttıracığı öngörülmektedir.

2022/23 sezonunda dünya pirinç ihracat öngörülerinde öncü ülkelerin ihracat içerisindeki payları Grafik 10'da gösterilmiştir.

Grafik 10. Dünya pirinç ihracatında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

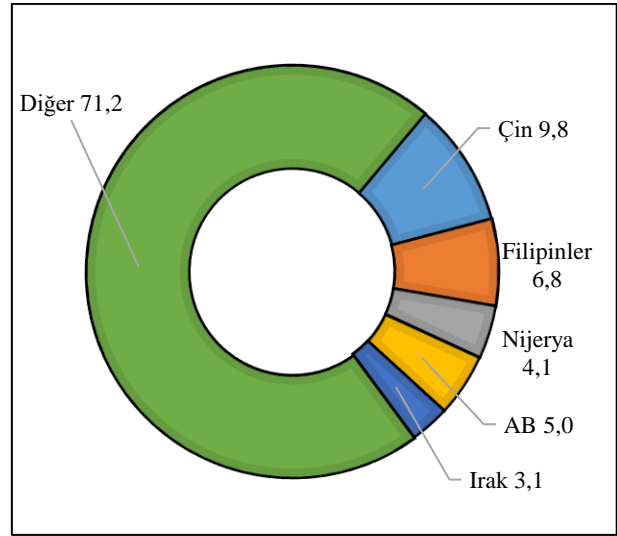

Kaynak: Ek Tablo 1

2022/23 sezonunda dünyada pirinç ithalatının bir önceki sezona göre %3 daralma göstererek 53,1 milyon tona gerilemesi beklenmektedir. USDA öngörülerine göre ithalatta ilk sırada yer alan Çin'de pirinç ithalatı bir önceki sezona kıyasla %12,6 azalarak 5,2 milyon tona gerileyecektir. İkinci sırada yer alan Filipinler'de 3,6 milyon ton ithalat beklentisi söz konusudur. Filipinler'i 2,7 ve 2,2 milyon tonluk ithalat miktarlarıyla AB ülkeleri ve Nijerya izlerken, Irak'ın 1,7 milyon ton ithalat yapacağı öngörülmektedir (Ek Tablo 1).

2022/23 sezonunda dünya pirinç ithalat öngörülerinde ilk sıralarda yer alan ülkelerin ithalat içerisindeki payları Grafik 11'de gösterilmiştir.

Grafik 11. Dünya pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2022/23, %)

Kaynak: Ek Tablo 1

FAO tüm pirinç fiyat endeksi (2014-2016=100) 2022/23 piyasa yılı başlangıcı olan Eylül ayında, ortalama 110,9 puanla Ağustos ayına göre %2,2, bir önceki yılın Eylül ayına kıyasla ise %12,4 oranında artış göstermiştir. Pirinç çeşitlerine ait alt endeksler incelendiğinde Japonica ve Indica pirinç endekslerinde bir önceki aya göre sırasıyla %4,4 ve %3,4 oranlarında artış görülmüştür. Aromatik ve Glutenli pirinç endeksleri ise bir önceki aya göre sırasıyla %2,5 ve %0,8 oranlarında değer kaybetmiştir (Ek Tablo 2).

Uluslararası pirinç fiyatları baskı altında olmakla birlikte 2022 yılının başından itibaren istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Söz konusu bu artış Japonica ve Aromatik pirinç çeşitlerindeki güçlü ithalat talebi ve arz kısıtlamalarına bağlanabilir. İlaveten, 2022'de FAO Tüm Pirinç Fiyat Endeksi'ne göre, en çok ticareti yapılan Indica çeşitlerinin Asya Ülkeleri'nde fazla miktarda bulunabilirliği fiyat artışlarını sınırlandırmış, bu nedenle de fiyatlar Mayıs 2022'de bir önceki yıl seviyelerinin %1,2 altında kalmıştır. Bununla birlikte fiyatlar 2021 yılı kapanış fiyat seviyelerine göre %11,1 oranında artış göstermiştir. Fiyat artışları Aralık 2021'den bu yana en çok Japonica (%14) ve Aromatik (%20,3) pirinç çeşitlerinde yaşanmıştır (FAO, 2022).

TÜRKİYE'DE DURUM (2020/21)

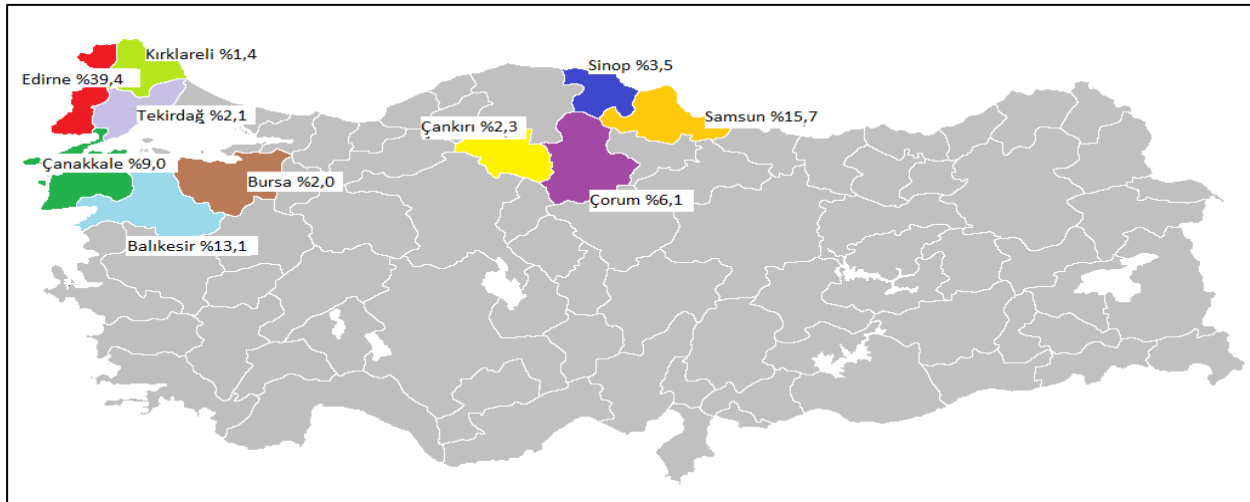
Türkiye'de 2020/21 sezonunda yaklaşık 125 bin hektar alandan 588 bin ton pirinç elde edilmiştir. COVID-19 pandemisinin toplu tüketim alanları üzerindeki olumsuz etkilerinin devam etmesi nedeniyle söz konusu sezonda kişi başına yıllık pirinç tüketimi 8,1 kg olarak gerçekleşmiş, toplam kullanım yaklaşık 717 bin ton olmuştur. Türkiye pirinç ithalatı 401 bin tonu, ihracatı ise 224 bin tonu geçmiştir. Pirinçte 2020/21 piyasa yılında yeterlilik derecesi % 81,2 düzeyine gerilemiştir. Aynı dönem için, çeltik üretici fiyatı ortalaması 4,18 TL/kg, pirinç tüketici fiyatı ortalaması ise 12,49 TL/kg'dır.

Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

TÜİK verilerine göre; 2019/20 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 823 bin 43 ton, toplam kullanım ise 737 bin 94 ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4). Sezon sonunda 86 bin 338 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup söz konusu miktar 2020/21 sezonunda başlangıç stoklarına pozitif olarak yansımıştır. 2020 yılı çeltik ekim döneminde uygun hava koşulları ve yağışların yeterli olması, 2020/21 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde olumlu etki yaratmıştır. Türkiye'de çeltik üretimi 125 bin 398 hektar alanda gerçekleşmiştir (Ek Tablo 6). Çeltik ekim döneminde yaşanan su sıkıntısı ve iklimin olumsuz seyretmesi, bir önceki sezona göre ekiliş alanlarında %0,8 oranında azalma yaşanmasının başlıca nedenidir. Çeltik verimi ise bir önceki sezona göre %1,1 azalarak 782 kg/da'a gerilemiştir (Ek Tablo 5). Çeltik ekilen alanlar ve çeltik veriminde gerçekleşen azalma sonucu 2020/21 sezonunda Türkiye'de çeltik

üretimi önceki döneme göre %2 azalışla 980 bin tona gerilemiş, %60 randımanla 588 bin ton pirinç elde edilmiştir (Ek Tablo 7). 2020/21 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Grafik 12'de gösterilmiştir. Çeltik tarımı yapılan alanlarda önceki yıllarda olduğu gibi Trakya lider konumdadır. Marmara Bölgesi'nin ve Karadeniz Bölgesi'nin çeltik tarım alanları açısından ön plana çıktığı görülmektedir (Ek Tablo 6). Edirne'de çeltik ekili alanlarda bir önceki sezona göre %3,6 daralma gerçekleşmekle birlikte Edirne 49 bin 418 hektar alanla tek başına Türkiye çeltik tarım alanlarının %39'undan fazlasına sahiptir. Söz konusu sezonda çeltik ekiminde ön plana çıkan ilçeler sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü, Merkez ve Keşan'dır. İpsala ilçesinin çeltik ekili alanlar içerisinde Edirne'de ki payı %41,4; Türkiye'de ki payı ise %16,3 olmuştur.

Grafik 12. Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2020/21, %)

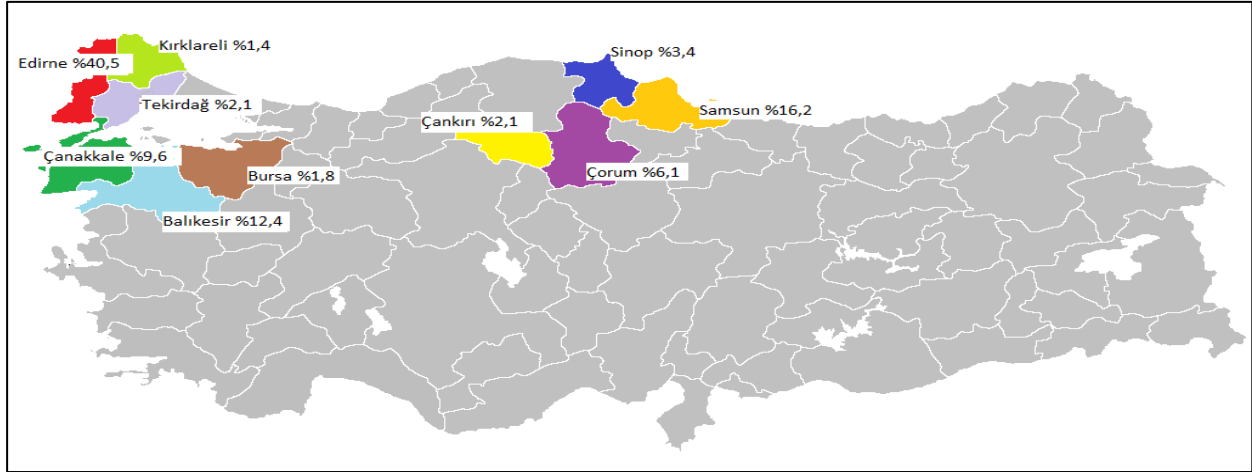

Kaynak: TÜİK. (Erişim tarihi: 02.03.2023)

2020/21 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne'nin, 396 bin 993 ton ile tek başına toplam üretimin %40,5'ini karşıladığı görülmektedir. Edirne'de önceki sezona göre gerçekleşen üretim azalışı %8'dir. Edirne'nin üretimde ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Merkez'dir. İpsala ilçesi Türkiye'de çeltik üretiminin %42,1'ini karşılamıştır. Türkiye'de ise çeltik üretiminin %17,1'ini karşılamıştır. Çeltik üretiminde

Edirne'yi 159 bin 147 tonla Samsun, 121 bin 935 tonla Balıkesir izlemiştir (Ek Tablo 7). Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on ilin, 2020/21 sezonunda toplam üretimin %95,8'ini oluşturduğu görülmektedir (Grafik 13). Söz konusu iller arasında en yüksek çeltik verimi 893 kg/da ile Kırklareli'nde elde edilmiş olup Çanakkale 837 kg/da, Samsun 806 kg/da ve Edirne 803 kg/da verim ile Kırklareli'ni takip etmiştir (Ek Tablo 5).

Grafik 13. Türkiye'de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2020/21, %)

Kaynak: TÜİK. (Erişim tarihi: 02.03.2023)

Çeltik üreticilerine, 2020 yılında yayınlanan "Bitkisel Üretim Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ" kapsamında destekleme ödemesi yapılmıştır. Fark ödemesi desteği önceki yıllarda olduğu gibi 10 krş/kg verilmiştir. Bunun yanı sıra üreticiler, 62 TL/da mazot desteği almışlardır. Gübre desteği ise 2021 yılı Mart ayında yapılan değişiklikle 4 TL/da'dan 8 TL/da'a çıkarılmıştır. Çeltik üretiminde yurt içi sertifikalı tohum kullanan üreticilere 16 TL/da ödeme yapılmıştır. 2020/21 üretim sezonunda organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik için destek miktarı, bireysel ürün sertifikası için 40 TL/da,

üretici grubu üretim sertifikası için ise 20 TL/da'dır. İyi tarım uygulamaları destekleri çeltik üretiminde bireysel veya grup sertifikasyonu fark etmeksizin 10 TL/da olarak belirlenmiştir. Toprak analizi desteğinden ise 50 da üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için 1 analiz olacak şekilde, analiz başına 40 TL olarak yararlanmışlardır. Son beş yıllık süreç değerlendirildiğinde dekara verilen gübre ve mazot desteği (toplamı) 2016 yılına kıyasla 2020 yılında 5 kat artmıştır. 1 kg çeltik üretimi için verilen toplam destek miktarı 2020 yılında bir önceki yıla göre %8,2, 2016 yılına göre ise %70,2 artış göstermiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Türkiye'de çeltik üretiminde verilen destekler (TL/kg)

	Fark ödemesi	Mazot	Gübre	Sertifikalı tohum kullanım	Toprak analizi	Toplam
2016	0,100		0,014	0,010	-	0,124
2017	0,100	0,044	0,005	0,010	0,001	0,159
2018	0,100	0,051	0,005	0,010	0,001	0,168
2019	0,100	0,078	0,005	0,010	0,001	0,195
2020	0,100	0,079	0,010	0,020	0,001	0,211
2021	0,100	0,088	0,010	0,000	0,001	0,199

Kaynak: TEPGE hesaplamaları; *2017 yılından itibaren 50 da üzeri araziler için analiz başına 40 TL destek uygulanmıştır.

TÜİK tarafından yayınlanan denge tablosu verilerine göre; Türkiye’de 2020/21 sezonunda pirinç tüketimi bir önceki sezona göre %1,9 artarak 678 bin 263 ton olmuştur. Söz konusu sezonda COVID-19 kısıtlamalarının azalmasının da etkisiyle pirinç tüketiminde artış yaşandığı düşünülmektedir. Yine de yıllık kişi başı pirinç tüketimi 2019/2020 sezonu ile hemen hemen aynı olurken daha önceki yılların gerisinde kalarak 8,1 kg olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de çeltik ekilen alanlarla doğru orantılı olarak artan tohumluk kullanımında %0,8 azalma, kayıplarda ise %20,6 artış gerçekleşmiştir. Söz konusu durum tüketimde gerçekleşen artmayı tolere edebilmiş ve yurt içi kullanım, bir önceki sezona göre %2,4 artarak 716 bin 601 ton olmuştur. 2020/21 piyasa yılında gerçekleşen üretimdeki azalmaya bağlı olarak pirinç yeterlilik derecesi bir önceki sezona göre %4,4 oranında azalma göstererek %81,2’ye gerilemiş, ithalatın arz içerisindeki payı ise %41’e yükselmiştir (Ek Tablo 4).

Türkiye pirinç denge tablosu incelendiğinde toplam arzın 983 bin 179 ton olduğu, toplam kullanımın ise arzdan 42 bin 245 ton daha az gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu fark sezon sonunda stok değişimine pozitif olarak yansımıştır (Ek Tablo 4).

Dış Ticaret

Dış ticaret istatistikleri, “Özel Ticaret Sistemi” ve “Genel Ticaret Sistemi” olmak üzere iki temel kategoride yayınlanmaktadır. Özel Ticaret Sistemi’nde gümrük sınırı esas alınmakta olup serbest bölgeler ve gümrük antrepoları bu sınırın dışında yer almaktadır. Genel Ticaret Sistemi’nde ise, gümrük alanlarına ve serbest bölgelere giren ve çıkan mallara da dış ticaret verisinde yer verilmektedir.

TÜİK denge tablosunda 2018/19 piyasa yılı öncesi veriler Özel Ticaret Sistemine göre, 2018/19 ve sonrası veriler ise Genel Ticaret Sistemi’ne göre oluşturulmuş olup yıllar arası oluşan farklılıklar söz konusu durumdan kaynaklanmaktadır. Bu raporda dünyada

yaygın olarak kullanılan Genel Ticaret Sistemi verileri kullanılmıştır. Türkiye pirinç dış ticaret verileri pirinç ürünlerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç) eşdeğeri hesaplanarak toplam miktarın pirinç cinsinden yorumlanması ve çeltik ürününün yorumlanması ile oluşturulmuştur. Bu açıklama doğrultusunda, Türkiye’de 2020 yılında pirinç ürünlerinin pirinç cinsinden ithalat miktarları 401 bin 059 ton, ihracat miktarı ise 224 bin 333 ton olmuştur (Ek Tablo 4).

Pirinç ithalatında her üründe olduğu gibi İthalat Rejimi Kararı çerçevesinde söz konusu madde için tespit edilen gümrük vergisi uygulanmaktadır. 13 Aralık 2022 tarihli Resmi Gazete’de yer alan 6539 sayılı İthalat Rejimi Kararında Değişiklik Yapılmasına İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı ile çeltik ithalatında %34, kahverengi pirinç ithalatında %36 ve pirinç ithalatında %45 oranlarında uygulanan gümrük vergileri 31 Ağustos 2023’e kadar sıfırlanmıştır (RG, 2022).

2019 yılı sonunda ortaya çıkan ve 2020 yılında etkilerini sürdüren COVID-19 pandemisine rağmen 2019/20 piyasa yılında rekor düzeyde üretim miktarına rağmen, 02/04/2020 tarihli ve 2349 sayılı “Çeltik İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar” uyarınca 100 bin ton çeltik ithalatı için %0 gümrük vergisi kontenjanı yürürlüğe konarak 31/06/2020 tarihine kadar uygulanmıştır. Bunun yanı sıra çeltik ithalatında Ticaret Bakanlığınca düzenlenen ithal lisansları da 30/06/2020 tarihine kadar geçerli sayılmıştır (TB, 2023).

TÜİK genel ticaret sistemi verilerine göre; 2020 yılında toplamda 103 bin 800 ton çeltik, 339 bin 995 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı yapılmıştır (Ek Tablo 9,13).

2017/18 piyasa yılı sonrası düşüş eğilimine geçen çeltik ithalatı 2019/20 piyasa yılında artış

göstermiş ancak takip eden piyasa yılında yeniden düşüş eğiliminde olmuştur. 2020/21 sezonunda bir önceki yıla göre ithalatta %41,8 oranında daralma olmuştur. Pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalat miktarlarında da önceki sezona göre azalma söz konusu olup azalma oranı %24,5'tir. 2020/21 piyasa yılında dolar cinsinden çeltik ithalat değeri %41,3 oranında azalarak 45,3 milyon dolar ve pirinç ithalat değeri ise bir önceki sezona kıyasla %14,7 oranında azalma göstererek 188,1 milyon dolar olmuştur (Ek Tablo 11,15).

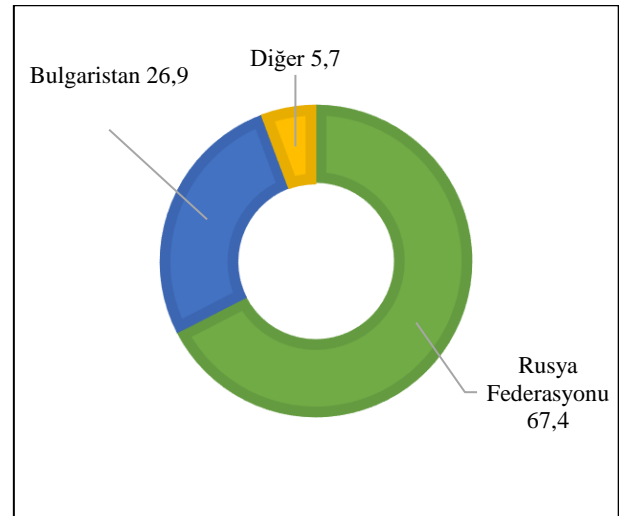
Türkiye her ne kadar pirinç ve çeltik konusunda ithalatçı konumunda bir ülke olsa da yıllar itibarıyla az da olsa ihracat yapılmaktadır. İhracat çoğunlukla pirinç cinsinden gerçekleştirilmekte olup çeltik ihracatı yok denecek kadar azdır. TÜİK genel ticaret sistemi verilerine göre, 2020/21 piyasa yılında çeltik ihracatı bir önceki yıla göre %12 oranında azalarak yaklaşık 177 ton olmuştur. Aynı dönem pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı) ihracatı %9,6 düşüş göstermiş ve 212 bin 445 tona gerilemiştir (Ek Tablo 8, Ek Tablo 12). ABD doları cinsinden çeltik ihracat değeri bir önceki sezona kıyasla yaklaşık %4,4 oranında azalarak 152 bin dolara, pirinç ihracat değeri ise %8,5 oranında azalarak 111,5 milyon dolara gerilemiştir (Ek Tablo 10, Ek Tablo 14).

Türkiye'de 2020/21 piyasa yılında gerçekleştirilen ABD doları cinsinden çeltik dış ticaret değerleri ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Rusya'nın 28,2 milyon dolar ithalat değeriyle bir önceki yıl lider olan Bulgaristan'ın yerini aldığı görülmektedir. İkinci sırada 14,6 milyon dolar ile Bulgaristan gelmektedir. Üçüncü sırada ise 1,4 milyon dolar ithalat değeriyle Yunanistan yer almaktadır (Ek Tablo 15). İhracat değerleri açısından ön planda olan ülkeler ise 49 bin ABD doları ile Rusya ve yaklaşık 43 bin ABD doları ile Bulgaristan'dır (Ek Tablo 14). Pirinç dış ticaret değerleri ülkeler bazında

değerlendirildiğinde ise; Çin'in 72,7 milyon dolar ithalat değeriyle önceki yıllarda olduğu gibi ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada 27,6 milyon dolar ile Hindistan gelmektedir. Üçüncü sırada ise 27,2 milyon dolar ithalat değeriyle İtalya yer almaktadır (Ek Tablo 11). İhracat değerleri açısından ön planda olan ülkeler ise 31,2 milyon ABD doları ile Suriye ve 27,3 milyon ABD doları ile Irak'tır (Ek Tablo 10).

2020/21 piyasa yılında Türkiye çeltik ithalatında iki ülkenin ön plana çıktığı görülmektedir. İlk sırada 70 bin ton ile Rusya, ikinci sırada ise 27 bin 875 tonla Bulgaristan yer almaktadır. Bulgaristan'ı sırasıyla 42 tonla İtalya, 21 tonla Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 13). Söz konusu sezonda Türkiye'nin çeltik ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin ithalat miktar payları Grafik 14'te verilmiştir.

Grafik 14. Türkiye'nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/2021, %)

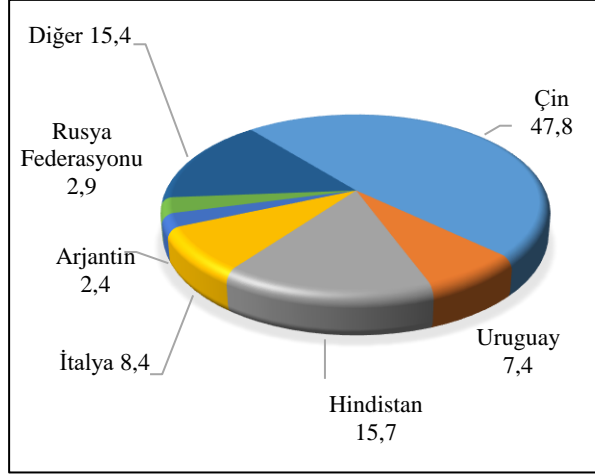

Kaynak: Ek Tablo 13

2020/21 piyasa yılında Çin'den 162 bin 610 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı yapılmıştır. İthalatta lider konumda olan Çin'i, 53 bin 451 tonla Hindistan, 28 bin 523 tonla İtalya ve 25 bin 013 ton ithalatla Uruguay izlemiştir (Ek Tablo 9).

2020/21 piyasa yılında Türkiye'nin pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Grafik 15'te verilmiştir.

Grafik 15. Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2020/21, %)*

Kaynak: Ek Tablo 9

*(yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamına göre oranları)

İşlenen çeltikten %60-65 randımanla pirinç elde edilmektedir. Geride kalan %35-40'lık kısmı ise kırık pirinç, ham tane, kepek ve kavuz oluşturmaktadır. Kırık pirinç ve ham taneler pirinç unu ve malt üretiminde, kepek ise hayvan yemi üretiminde kullanılmaktadır. Kavuz ise toksik etkiye sahip olduğundan deterjan sanayinde ya da enerji elde etmek amacıyla yakıt olarak kullanılmaktadır (UHK, 2011).

Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2020 yılı çeltik hasadı Ağustos 2020 itibarıyla başlayıp, Kasım 2020'de tamamlanmıştır. 2020/21 piyasa döneminde üreticinin önündeki belirsizlikleri gidermek açısından bir önceki yıl olduğu gibi Toprak Mahsülleri Ofisi (TMO) hububatlar için alım fiyatlarını hasat öncesinde, 3 Eylül 2020 tarihinde açıklamıştır (TMO, 2021a, TMO, 2021b). Son yıllarda üretiminde çeşit sayısının artmasıyla birlikte kaliteli üretimin teşvik edilebilmesi ve çeşitlerin korunması bakımından önceki yıllardan farklı olarak 2020 yılından itibaren çeltik alım baremine çeşitlerin özelliklerine göre ortalama randıman değerleri

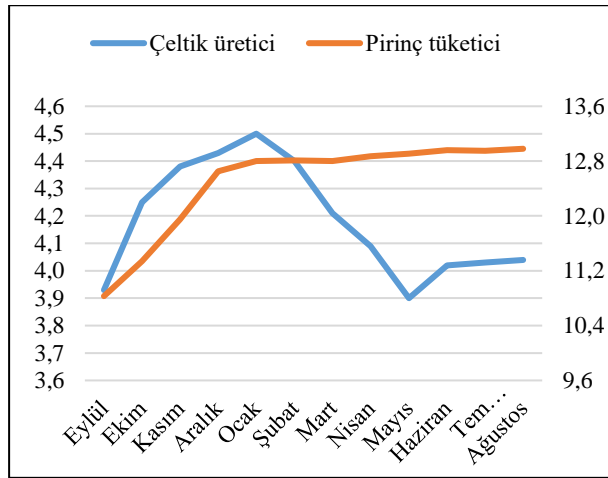
ve pirinç bin tane ağırlıkları da eklenmiştir (TEPGE, 2021). Buna göre 2020 yılı için 55 randımanlı Baldo çeşidi çeltik alım fiyatı; 4.500 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı; 3.600 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşidi çeltik alım fiyatı ise 3.200 TL/ton olarak belirlenmiş olup daha sonra bu rakamlar COVID-19 pandemisi koşulları nedeniyle çeltik piyasasında izlenen durgunluğun önlenerek piyasanın düzenlenmesi ve TMO çeltik stoklarının güçlendirilmesi amacıyla 9 Nisan 2020 tarihinde 55 randıman Baldo çeşit çeltik alım fiyatı 4.750 TL/Ton, 58 randıman Cammeo çeşit çeltik alım fiyatı 4.400 TL/Ton, 60 randıman Osmancık çeşit çeltik alım fiyatı 3.850 TL/Ton, 60 randıman Ronaldo ve Vasco çeşit çeltik alım fiyatı 3.700 TL/Ton ve 65 randıman Luna çeşit çeltik alım fiyatı ise 3.500 TL/Ton olarak revize edilmiştir (TMO, 2021a). Bu kapsamda üreticilerden 99 ton çeltik alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2021b).

TÜİK verilerine göre; Türkiye'de tarım ürünleri üretici fiyat endeksi 2020 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %2,56, bir önceki yılın Aralık ayına göre %12,05, bir önceki yılın aynı ayına göre %18,48, on iki aylık ortalamalara göre ise %13,89 artış göstererek 184,52 olmuştur. Aynı dönemde Tarım-ÜFE (2015=100) içerisinde, tarım ve avcılık ürünlerinin ağırlığı %95,4'tür. Bu grup içerisinde pirinç harici diğer tahıl, baklagil ve yağlı tohumlarda endeks bir önceki aya göre %1,66 artış göstererek 206,86; çeltik ise bir önceki aya göre %6,25 artış göstererek 229,29 değerine ulaşmıştır. Türkiye'de 2019/20 sezonunda ortalama 3,53 TL/kg olan çeltik üretici fiyatı, 2020/21 piyasa dönemi başlangıcı olan 2020 yılı Eylül ayında 3,93 TL/kg'a ulaşmıştır. Ulaşılan bu değer bir önceki aya göre artış oranı %6,2 iken, bir önceki yılın aynı ayına göre %24,5 artış söz konusudur. Sezon hasadı nedeniyle arzın fazla olmasına rağmen ilerleyen aylarda üretici fiyatlarında artış trendi göze çarpmıştır (Grafik 16). 2021 yılı Ocak ayında üretici fiyatları piyasa döneminin en

yüksek seviyesi olan 4,50 TL/kg'a ulaşmış, bu tarihten itibaren düşüş eğilimi göstermiştir. 2021 yılı Mayıs ayında 3,90 TL/kg ile sezonun en düşük seviyesine ulaşan üretici fiyatları bu tarihten sonra durağan seviyeyi koruyarak Ağustos ayında piyasa dönemini 4,04 TL/kg ile kapatmıştır. 2020/21 piyasa yılında ortalama çeltik üretici fiyatı bir önceki sezona göre %18,4 artış göstererek 4,18 TL/kg'a ulaşmıştır (Ek Tablo 16).

ortalama pirinç tüketici fiyatı bir önceki sezona kıyasla %24,7 artış göstererek 12,49 TL/kg'a ulaşmıştır (Ek Tablo 16).

Grafik 16. Türkiye’de aylara göre çeltik üretici ve pirinç tüketici fiyatları (2020/21, TL/kg)

Kaynak: TÜİK. Erişim Tarihi: (10.03.2023)

Tüketici Fiyat Endeksi 2020 Eylül ayında bir önceki aya göre %0,97, bir önceki yılın Aralık ayına göre %8,33, bir önceki yılın aynı ayına göre %11,75, on iki aylık ortalamalara göre ise %11,47 artış göstermiştir. Ana harcama gruplarından gıda ve alkolsüz içeceklerin TÜFE (2003=100) içerisindeki ağırlığı %22,77'dir. Bu grup içerisinde pirinç "ekmek ve tahıllar" başlığı içerisinde değerlendirilmiş olup söz konusu grupta Eylül ayında endeks bir önceki aya göre %1,96, bir önceki yılın Aralık ayına göre %10,71, bir önceki yılın aynı ayına göre %15,43, on iki aylık ortalamalara göre ise %15,76 artış göstermiştir. Türkiye’de 2019/20 sezonunda ortalama 10,02 TL/kg olan pirinç tüketici fiyatının, 2020 yılı Eylül ayında 10,83 TL/kg'a ulaştığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren sürekli artış eğilimi gösteren fiyatlar 2021 yılı Ağustos ayında 12,98 TL/kg ile piyasa yılı içerisinde görülen en yüksek seviye ile sezonu kapatmıştır. 2020/21 sezonu sonunda

TÜRKİYE'DE TAHMİN (2021/22)

Türkiye'de 2021/22 sezonunda, 129 bin 490 ha alandan, 600 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir. Söz konusu sezonda nüfus artışı ve COVID-19 pandemisi kısıtlamalarının azaltılmasının etkisiyle tüketimde önceki sezona kıyasla artış yaşandığı düşünülmektedir. 2021/22 piyasa yılı ticaret tahminlerinde çeltik ithalatında daha yüksek oranlarda olmak üzere çeltik ve pirinç ithalatında önceki sezona göre düşüş söz konusudur. Aynı dönem için, çeltik üretici fiyatı ortalaması 7,09 TL/kg, pirinç tüketici fiyatı 8 aylık (Eylül- Nisan) ortalaması ise 14,43 TL/kg'dır.

Üretim, Kullanım ve Stok Değişimi

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 2021 yılı üretim döneminde, COVID-19 pandemisinin etkisi devam etmiştir. Bununla birlikte Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından alınan tedbirler sayesinde tarımsal faaliyetlerin kesintisiz olarak devam etmesi sağlanmış, gerek üreticilerin ve gerekse tüketicilerin mağduriyetinin önüne geçilmiştir.

TOB tarafından çeltik üreticilerine 2021 yılı için ton başına 100 TL prim ödemesinin yanında dekar başına 68 TL mazot, 8 TL gübre ve 16 TL sertifikalı tohum kullanım desteği olmak üzere dekar başına toplam 92 TL destek verilmiştir (TMO, 2022).

Türkiye'de 2021/22 sezonunun çeltik ekimleri 2021 yılının Mayıs ayında başlamıştır. TÜİK verilerine göre; 2020/21 sezonunda Türkiye'de pirinç arzı 983 bin 179 ton, toplam kullanım ise 940 bin 934 ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 4). Sezon sonunda 42 bin 245 ton pirinç stok değişimi kayda geçmiş olup söz konusu miktar 2021/22 sezonunda başlangıç stoklarına pozitif olarak yansımıştır.

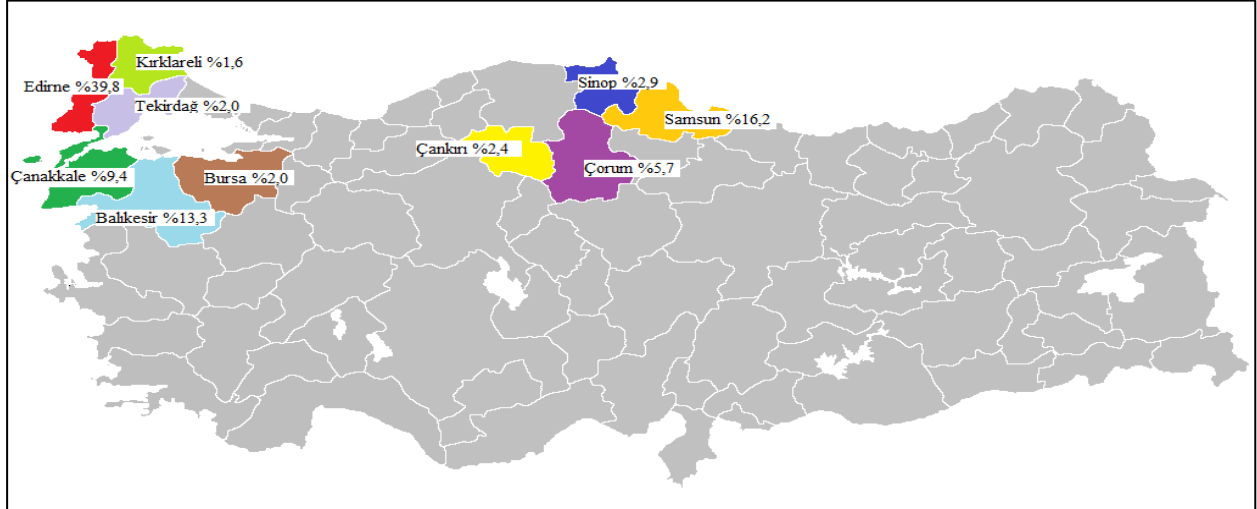
TOB'un aldığı önlemlerle, COVID-19 pandemisi döneminde çeltik üretiminde öngörülen tehditler aşılarak ekimlerin önündeki engeller kaldırılmıştır. Bununla birlikte, uygun hava koşulları ve sulama imkânlarının yeterli olması da çeltik üretiminde olumlu etki yaratmıştır.

2021/22 sezonunda Türkiye'de çeltik tarımına dair veriler daha önceki sezonları gerisinde bırakarak rekor seviyesine ulaşmıştır. Çeltik

ekilen alanların önceki sezona göre %3,2 artarak 129 bin 490 hektar, çeltik veriminin ise bir önceki sezona göre %1,3 azalarak 772 kg/da olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 5,6).

Çeltik veriminde gerçekleşen azalmaya rağmen çeltik ekilen alanlardaki artış sayesinde 2021/22 sezonunda Türkiye'de çeltik üretimi önceki döneme göre %2 artarak 1 milyon tona yükselmiştir. 2021/22 sezonunda %60 randımanla 600 bin ton pirinç elde edildiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 7). Çeltik tarımı yapılan alanlarda önceki yıllarda olduğu gibi Trakya lider konumdadır. Marmara Bölgesi'nin ve Karadeniz Bölgesi'nin çeltik tarım alanları açısından ön plana çıktığı görülmektedir (Ek Tablo 6). Edirne'de çeltik ekili alanlarda bir önceki sezona göre %4,3 artma gerçekleşmiş olup Edirne'nin 51 bin 556 hektar alanla tek başına Türkiye çeltik tarım alanlarının yaklaşık %40'ına sahip olduğu tahmin edilmektedir. Edirne'nin çeltik tarımında ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü, Merkez ve Keşan'dır. İpsala ilçesinin çeltik ekili alanlar içerisinde Edirne'de ki payı %40,9 Türkiye'de ki payı ise %16,3'tür. 2021/22 sezonunda çeltik ekili alanlarda Edirne'yi yaklaşık 21 bin hektar alanla Samsun'un ve 17 bin 170 hektar alanla Balıkesir'in izlediği görülmektedir (Ek Tablo 6). Bu üç il söz konusu sezonda çeltik tarım alanlarının %69'undan fazlasını oluşturmaktadır. 2021/22 sezonunda Türkiye'de çeltik ekili alanlarda ilk sıralarda yer alan iller Grafik 17'de gösterilmiştir.

Grafik 17. Türkiye’de çeltik ekili alanlarda ön planda olan iller (2021/22, %)

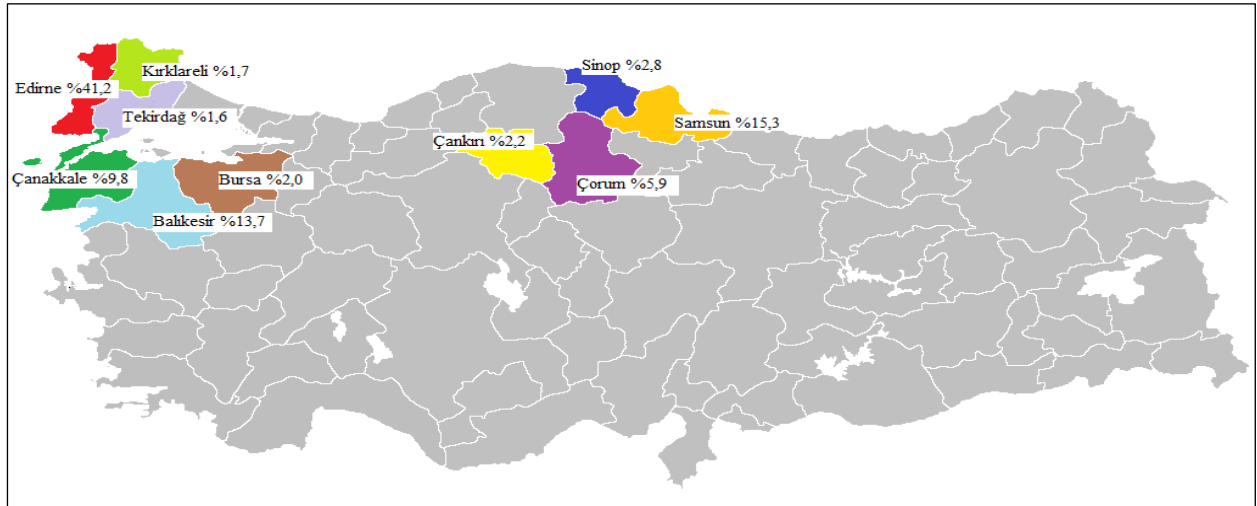

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 02.03.2023)

2021/22 sezonunda Türkiye çeltik üretiminde Edirne'nin, 411 bin 525 ton ile tek başına toplam üretimin %41,2'sini karşıladığı tahmin edilmektedir. Edirne'de önceki sezona göre üretimde %3,7 artış söz konusudur. Söz konusu artışta verimde yaşanan gerilemeye rağmen ekilen alanlarda meydana gelen artışın etkisi olduğu düşünülmektedir. Edirne'nin üretimde ön plana çıkan ilçeleri sırasıyla İpsala, Meriç, Uzunköprü ve Merkez'dir. İpsala ilçesi Edirne'de çeltik üretiminin %39,9'unu; Türkiye'de ise çeltik üretiminin %16,4'ünü karşılamıştır. Çeltik üretiminde Edirne'yi 153 bin 120 tonla Samsun, 137 bin 187 tonla Balıkesir izlemiştir (Ek Tablo 7). Samsun'da çeltik üretiminde önceki sezona göre %3,8

oranında azalma görülürken, Balıkesir'de %12,5 artış olmuştur. Söz konusu üç ilin toplam üretim içerisindeki payının %70,2 olduğu görülmektedir. Çeltik üretimi sıralamasında yer alan ilk on ilin üretim içerisindeki payları Grafik 18'de gösterilmiş olup bu iller 2021/22 sezonunda toplam üretimin %96,1'ini oluşturmaktadır. Bu on il arasında en yüksek çeltik verimi 844 kg/da ile Kırklareli'nde elde edilmiştir. Kırklareli'ni 810 kg/da ile Çanakkale, 799 kg/da verim ile Balıkesir izlemektedir. Söz konusu sezonda önceki sezonla kıyaslandığında çeltik veriminde Kırklareli'nde %9,2 ve Balıkesir'de %7,9 artış yaşanırken, Çanakkale'de ise %3,2 düşüş yaşandığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 5).

Grafik 18. Türkiye’de çeltik üretiminde ön planda olan iller (2021/22, %)

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 02.03.2023)

Çeltik üreticilerine, 2021 yılında yayınlanan “Bitkisel Üretime Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ” kapsamında destekleme ödemesi yapılmıştır. Üreticiler 10 krş/kg fark ödemesi desteği ve 8 TL/da gübre desteği almışlardır. Önceki sene 62 TL/da olan mazot desteği yapılan değişikliklerle 68 TL/da’ya çıkarılmıştır. Önceki yıllarda yurt içi sertifikalı tohum kullanan üreticilerin 8 TL/da olarak aldıkları ödeme, 2020 yılından itibaren 16 TL/da’ya çıkarılmıştır. Organik tarım kapsamında üretimi yapılan çeltik için destek miktarı, bireysel ürün sertifikası için 40 TL/da, üretici grubu üretim sertifikası için ise 20 TL/da’dır. İyi tarım uygulamaları destekleri çeltik üretiminde bireysel veya grup sertifikasyonu fark etmeksizin 10 TL/da olarak belirlenmiştir. Toprak analizi desteğinden ise 50 da üzeri arazi sahipleri her 50 da alan için bir analiz olacak şekilde, analiz başına 40 TL olarak yararlanmışlardır. Son beş yıllık süreç değerlendirildiğinde çeltik için dekara verilen gübre ve mazot desteği toplamının 2017 yılına kıyasla 2021 yılında %90 arttığı görülmektedir. 1 kg çeltik üretimi için ödenen toplam destek miktarı 2021 yılında bir önceki yıla göre %5,7 oranında azalırken, 2017 yılına göre ise %25,2 oranında artış göstermiştir (Tablo 6).

Türkiye’de 2012/13 sezonundan bu yana pirinç tüketimi sürekli artış eğiliminde olmuştur. 2019/20 sezonunda COVID-19 kısıtlamalarının etkisiyle düşüş gösteren tüketim 2020/21 sezonunda yaklaşık %2 oranında artış göstermekle birlikte henüz eski trendini yakalayamamıştır (Ek Tablo 4). Son yıllarda yaşanan COVID-19 pandemisi ve bu kapsamda alınan tedbirler tüketim alışkanlıklarının da değişmesinde etkili olmuştur. Bununla birlikte 2021 yılında Türkiye’de nüfus bir önceki yıla göre %1,3 artış göstererek 84,7 milyona ulaşmıştır. Gerek tüketim alışkanlıklarındaki değişim gerek ise nüfus artışının etkisiyle her ne kadar 2021 yılına ait veriler henüz açıklanmamış olsa da, pirinç tüketiminde bir önceki sezona göre artış yaşandığı tahmin

edilmektedir. Kısıtlamaların belirli dönemlerde gevşetildiği ve kontrollü hareketliliğin toplu tüketimi etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, yaşanan artışa rağmen tüketimin COVID-19 pandemisi öncesi seviyesine henüz ulaşamayacağı tahmin edilmektedir.

Uluslararası Tarım Şehirleri Birliği verilerine göre, Türkiye’de son yıllarda pirinç tüketimi de yıllar itibarıyla artış göstermiş ve son yıllarda 700 bin tonun üzerine çıkmıştır. Kişi başına yıllık ortalama pirinç tüketimi 10 kilogram civarında olup Türkiye’de pirinçte kendine yeterlilik oranı ise %80 dolaylarındadır.

2021/22 sezonunda çeltik ekilen alanlarda ve üretimde önceki sezona kıyasla meydana gelen artışın tohumluk kullanımında ve kayıplarda da bir önceki yıla göre artış meydana getirecek olması kaçınılmazdır. Tüm bu göstergeler ışığında 2021/22 sezonuna ait denge tablosunda toplam kullanım miktarının 2020/21’e kıyasla artış gösterdiği tahmin edilse de daha önceki yıllarda ulaşılan seviyenin altında kalacağını düşündürmektedir.

Dış Ticaret

TÜİK genel ticaret sistemi verilerine göre; 2021/22 piyasa yılında 13 bin 897 ton çeltik, 292 bin 978 ton pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatı gerçekleştirildiği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 9, Ek Tablo 13).

COVID-19 pandemisine bağlı oluşturulan dış alım politikasının da etkisiyle 2020/21 piyasa yılında önceki yıla göre %41,8 azalma gösteren çeltik ithalatının 2021/22 piyasa yılında muazzam bir gerileme göstermiştir. Düşüş oranı bir önceki yıla göre %86,6 olmuştur (Ek Tablo 13). Bununla birlikte pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı) ithalatında önceki sezona göre %13,8 gerileme görülmüştür (Ek Tablo 9). 2021/22 piyasa yılında ABD doları cinsinden çeltik ithalat değerinin bir önceki

sezona kıyasla %86,9 oranında azalma göstererek 5,9 milyon dolara düştüğü (Ek Tablo 15), pirinç ithalat değerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat değerlerinin toplamı) ise %6,7 azalma göstererek 175,6 milyon dolara gerilediği tahmin edilmektedir (Ek Tablo 11).

TÜİK genel ticaret sistemi verilerine göre; 2021/22 piyasa yılında pirinç ihracatının (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı) bir önceki yıla göre %20,9 oranında artarak 256 bin 845 ton olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 8). Aynı dönem çeltik ihracatları bir önceki sezona oranla %164,3 artarak 467 tona yükselmiştir (Ek Tablo 12). ABD doları cinsinden pirinç ihracat değerinin (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat değerlerinin toplamı) bir önceki sezona kıyasla %40,3 oranında artarak 156,5 milyon dolara ulaştığı (Ek Tablo 10); ABD doları cinsinden çeltik ihracat değerinin ise bir önceki sezona kıyasla %98 oranında artarak yaklaşık 302 bin dolara ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 14).

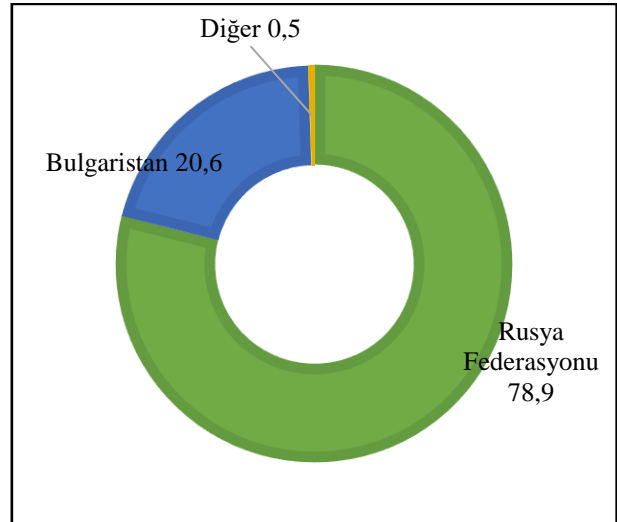
Türkiye’de 2021/22 piyasa yılında gerçekleştirilen çeltik dış ticaret değeri ABD doları cinsinden ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Rusya’nın 4,85 milyon dolar ithalat değeriyle daha önceki sezonlarda olduğu gibi yine ilk sırada yer aldığı tahmin edilmektedir. İkinci sırada ise 1,03 milyon dolar ithalat değeri ile Bulgaristan gelmektedir. Önceki yıl üçüncü sırada yer alan Yunanistan ile ise söz konusu sezonda ticaret yapılmamıştır (Ek Tablo 15). Çeltik ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkelerin 222 bin ABD doları ile Rusya ve 13 bin ABD doları ile Bulgaristan olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 14).

Türkiye’de 2021/22 piyasa yılında gerçekleştirilen pirinç dış ticaret değeri ABD doları cinsinden ülkeler bazında

değerlendirildiğinde ise; Çin’in 90,2 milyon dolar ithalat değeriyle ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada ise 29,7 milyon dolar ithalat değeri ile Uruguay gelmektedir. Önceki yıl üçüncü sırada yer alan İtalya ise 6,7 milyon dolar ithalat değeri ile beşinci sıraya gerilemiştir (Ek Tablo 11). Pirinç ihracat değerleri açısından ön planda olan ülkelerin 40,2 milyon ABD doları ile Suriye ve 32,5 milyon ABD doları ile Ukrayna olduğu tahmin edilmektedir (Ek Tablo 10).

2021/22 piyasa yılında Türkiye çeltik ithalatında iki ülkenin ön plana çıktığı tahmin edilmektedir. İlk sırada 10 bin 972 ton ile Rusya, ikinci sırada ise 2 bin 859 tonla Bulgaristan yer almaktadır. Bulgaristan’ı sırasıyla 31 ton ile İtalya, 25 ton ile Vietnam izlemektedir (Ek Tablo 13). Söz konusu sezon tahminlerinde Türkiye’nin çeltik ithalatı gerçekleştirdiği ülkelerin payları Grafik 19’da verilmiştir.

Grafik 19. Türkiye’nin çeltik ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22, %)

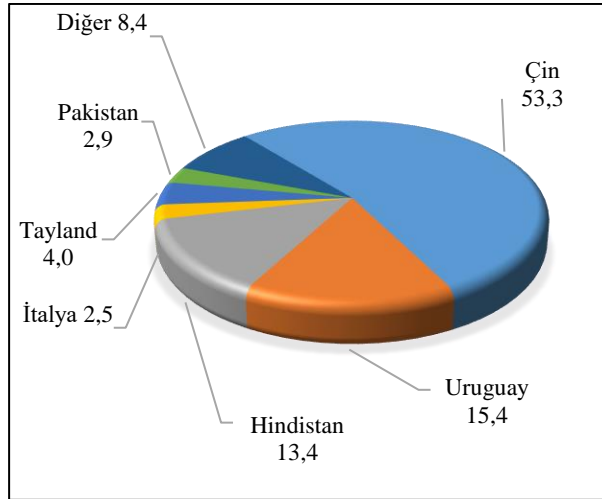

Kaynak: Ek Tablo 13

2021/22 piyasa yılında Çin’den 156 bin 232 ton pirinç ithalatı yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. İthalatta lider konumda olan Çin’i, 45 bin 177 ton ile Uruguay ve 39 bin 299 ton Hindistan izlemektedir (Ek Tablo 9). 2021/22 tahmini verilerine göre, Türkiye’nin pirinç ithalatını gerçekleştirdiği önemli ülkelerin payları Grafik 20’de verilmiştir.

Grafik 20. Türkiye'nin pirinç ithalatında önemli ülkelerin payları (2021/22, %) *

Kaynak: Ek Tablo 9

*(yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamına göre oranları)

2021/22 piyasa yılında Türkiye pirinç ihracatında üç ülkenin ön plana çıktığı tahmin edilmektedir. İlk sırada 72 bin 936 ton ile Suriye, ikinci sırada 50 bin 107 tonla Ukrayna ve üçüncü sırada 30 bin 665 tonla Libya yer almaktadır. Libya'yı sırasıyla 17 bin 418 ton ile Irak, 15 bin 238 ton ile Belçika, 13 bin 836 ton ile İsrail izlemektedir (Ek Tablo 8). Çeltik ihracatı ise 467 ton olup yok denecek kadar azdır (Ek Tablo 12).

Fiyatlar ve Parite

Türkiye'de 2021 yılı çeltik hasadı Eylül ayı itibarıyla başlayıp, Kasım ayında tamamlanmıştır. 2021/22 piyasa döneminde TMO tarafından 7 Eylül 2021 tarihinde çeltik alım fiyatları açıklanmıştır. 2021 yılı için 55 randımanlı Baldo çeşit için 5.500 TL/ton, 58 randımanlı Cammeo çeşit için 5.200 TL/ton, 58 randımanlı Özgür çeşit için 4.850 TL/ton, 60 randımanlı Osmancık çeşit için 4.500 TL/ton, 60 randımanlı Ronaldo ve Vasco çeşit için 4.250 TL/ton, 65 randımanlı Luna çeşit için ise 4.000 TL/ton fiyat belirlenmiş olup bu kapsamda üreticilerden 14 bin 167 ton çeltik alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2022a).

TÜİK verilerine göre; Türkiye'de Tarım ürünleri üretici fiyat endeksi 2021 yılı Eylül ayında bir önceki aya göre %1,46, bir önceki yılın Aralık ayına göre %14,00 bir önceki yılın aynı ayına göre %23,35, on iki aylık ortalamalara göre ise %21,71 artış göstererek 227,60 olmuştur. 2022 yılı Eylül ayında Tarım-ÜFE (2015=100) içerisinde, tarım ve avcılık ürünlerinin ağırlığı %95,4'tür. Bu grup içerisinde pirinç harici diğer tahıl, baklagil ve yağlı tohumlarda endeks bir önceki aya göre %3,68 artış göstererek 280,32; çeltik ise bir önceki aya göre %3,72 artış göstererek 244,31 değerine ulaşmıştır.

Türkiye'de 2020/21 sezonunda ortalama 4,18 TL/kg olan çeltik üretici fiyatının, 2021/22 piyasa dönemi başlangıcı olan 2021 yılı Eylül ayında 4,19 TL/kg'a ulaştığı tahmin edilmektedir. Ulaşılan bu değer bir önceki aya göre artış oranı %3,7 iken, bir önceki yılın aynı ayına göre %6,6 artış söz konusudur. Sezon hasatı dolayısıyla arzın fazla olmasına rağmen ilerleyen aylarda üretici fiyatlarında artış trendi göze çarpmıştır. 2021 yılı Haziran ayından itibaren artış eğiliminde olan üretici fiyatları 2022 yılının Ağustos ayında en yüksek seviyesine ulaşmış ve piyasa dönemini 11,97 TL/kg ile kapatmıştır. 2021/22 piyasa yılında ortalama çeltik üretici fiyatının bir önceki sezona göre %69,6 artış göstererek 7,09 TL/kg'a ulaştığı tahmin edilmektedir (Ek Tablo 16).

Tüketici Fiyat Endeksi 2021 Eylül ayında bir önceki aya göre %1,25, bir önceki yılın Aralık ayına göre %13,04, bir önceki yılın aynı ayına göre %19,58, on iki aylık ortalamalara göre ise %16,42 artış göstermiştir. Ana harcama gruplarından gıda ve alkolsüz içeceklerin TÜFE (2003=100) içerisindeki ağırlığı %25,94'tür. Bu grup içerisinde pirinç "ekmek ve tahıllar" başlığı içerisinde değerlendirilmiş olup söz konusu grupta endeks bir önceki aya göre %2,54, bir önceki yılın Aralık ayına göre %15,63, bir önceki yılın aynı ayına göre

%24,61, on iki aylık ortalamalara göre ise %20,42 artış göstermiştir.

Türkiye’de 2020/21 sezonunda ortalama 12,49 TL/kg olan pirinç tüketici fiyatının, 2021 yılı Eylül ayında 13,01 TL/kg’a ulaştığı tahmin edilmektedir. 2021 yılı Kasım ayından itibaren artış eğilimi gösteren fiyatlar 2022 yılı Nisan ayında 16,60 TL/kg ile piyasa yılı içerisinde görülen en yüksek seviyesine ulaşmıştır (2022 yılı Nisan ayından itibaren ilgili veri TÜİK tarafından açıklanmamaktadır) (Ek Tablo 16).

TÜRKİYE’DE ÖNGÖRÜ (2022/23)

2022/23 sezonunun çeltik ekimleri 2022 yılının Mayıs ayında başlamıştır. Hava koşullarının olumsuz olmasının ve kuraklık ve sulama ile ilgili sorunların 2022/23 sezonunda Türkiye çeltik üretimini olumsuz etkileyeceği öngörülmektedir. Nitekim TÜİK tarafından yayınlanan Bitkisel Üretim İkinci Tahminlerine göre de, 2022 yılında Türkiye’de çeltik üretimi bir önceki yıla göre %5 azalışla 950 bin tona gerileyecektir.

Üretim, Ticaret ve Fiyatlar

Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi, bölgesel tehditler, iklim değişikliği ve buna bağlı olarak gelişen üretim kısıtları vb. tüm dünyada endişelerin yükselmesine neden olmuştur. Söz konusu durum tarımda sürdürülebilirliğin önemini daha çok ortaya çıkarmıştır. Bu minvalde TOB biyolojik çeşitliliğin korunması, toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması, arz güvencesini sağlamak amacıyla tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ile güvenilirliğinin teminat altına alınması vd. için gerekli politikalar uygulamakta ve bu uygulamaların geliştirilmesine öncelik vermektedir. Üretimin teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla üreticilere verilen destek oranları arttırılmaktadır. Türkiye tarımsal üretiminde önem arz eden ve çeltikte de önemli olan sulama sorunu çözümüne yönelik olarak sulama yatırımlarına önem verilmektedir (TOB, 2022).

Tarımının gerektirdiği su tüketimi açısından değerlendirildiğinde çeltik, üretim sürecinde damla sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması gereken ürünlerin başında gelmektedir. Çeltik yetiştiriciliğinde klasik tava sulama yöntemi yerine damla sulama yöntemi kullanarak %50’ den fazla su tasarrufu sağlamak, su kısıtından dolayı çeltik ekim alanlarının arttırılmasının önündeki engeli kaldırmak, sertifikalı tohum kullanılması ile birim alandan daha fazla ve kaliteli ürün alınmasını sağlayıp çeltik ithalatını azaltmak, aşırı sudan dolayı toprağın biyolojik yapısının bozulmasının önüne geçmek, yer altı

sularının kirlenmesini önlemek, sivrisinek problemi oluşmasının önüne geçmek ve kimyasal ilaç kullanımının azaltılması amacıyla Tarım ve Orman Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü tarafından “Damlaya Damlaya Çeltik Olur” Projesi devreye konulmuştur. Çeltikte; damla sulama yönteminde dekar başına 800 ile 1000 metreküp arasında su kullanılmakta bu şekilde eski klasik tava sulama yöntemine göre %50’ den fazla su tasarrufu sağlanarak su kaynaklarının israfının önüne geçilmekte ve kuraklığın yaşandığı günümüzde su tasarrufuna büyük katkı sağlanmaktadır (Anonim, 2021).

Çeltikte Damla Sulama Sistemlerinin Kullanım Olanaklarının Araştırılması Projesi Türkiye’de çeltik üretimi yapılan farklı bölgelerde; Trakya Bölgesi-Kırklareli, Ege Menemen Ovası, Akdeniz Bölgesi Tarsus ve Karadeniz Bölgesi Bafra Ovasında Ar-Ge Projeleri 2021 yılı itibarıyla tamamlanmıştır. Proje çıktıları ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılarak suyun etkin ve tasarruflu kullanımına yönelik çalışmalar yapılmıştır (TOB, 2022). Bu çalışmaların 2022/2023 sezonu çeltik üretiminde olumlu etkilerinin olması muhtemeldir. 2022/23 sezonunda Türkiye geneli değerlendirildiğinde hava koşullarının kurak gittiği görülmektedir. TÜİK tarafından yayınlanan Bitkisel Üretim 2. Tahminine göre, 2022 yılında Türkiye’de çeltik üretiminin önceki yıla göre %5 düşüş göstererek 950 bin tona gerileyeceği öngörülmektedir. 2022 yılı çeltik ekim döneminde, özellikle Trakya’da barajlarda su seviyelerinin düşük olmasının,

çeltik ekim alanlarında daralma yaşanmasına sebebiyet verdiği ve bu durumun üretimdeki düşüşte pay sahibi olduğu öngörülmektedir.

Türkiye’de çeltik hasadı 2022 yılı Eylül ayı itibarıyla başlamıştır. Hava koşullarının kurak gitmesinin çeltik hasasında ürün kaybına neden olması muhtemeldir. TMO çeltik piyasalarını yakından izlenmekte ve piyasaların seyrine göre politikaları şekillendirmektedir. 2022/23 piyasa yılında bir önceki yıl olduğu gibi üreticinin önündeki belirsizlikleri gidermek açısından TMO çeltik alım fiyatları hasat öncesinde, 13 Eylül 2022 tarihinde açıklanmıştır. 2022 yılı için 55 randıman Baldo çeşidi çeltik alım fiyatı 15.000 TL/ton, 58 randıman Cammeo çeşidi çeltik alım fiyatı 14.500 TL/ton, 60 randıman Osmancık çeşidi çeltik alım fiyatı 13.500 TL/ton, 60 randıman Ronaldo-Vasco çeşidi çeltik alım fiyatı 13.000 TL/ton, 65 randıman Luna çeşidi çeltik alım fiyatı ise 12.500 TL/ton olarak belirlenmiştir. Üreticiler, sezonda TOB tarafından verilen mazot, gübre, sertifikalı tohumluk ve fark ödemesi desteklerini almaya devam edeceklerdir (TMO, 2022b).

ABD Doları’nın Türk Lirası karşısında değer kazanması nedeniyle mazot ve gübre gibi girdi fiyatları artış göstermektedir. Söz konusu durumun hem üretici ve hem de tüketici fiyatlarında artış eğilimini sürdüreceği öngörülmektedir.

2022 Eylül ayında 13,22 TL/kg olan çeltik üretici fiyatında, bir önceki aya göre %10,4, bir önceki yılın aynı ayına göre ise %215,5 oranında artış söz konusudur. 2022 yılı ilk dokuz ay ortalama üretici fiyatı 8,9 TL/kg olup bir önceki yılın ilk dokuz aylık ortalamasına göre %113,7 oranında artış yaşanmıştır.

USDA verilerine göre; 2022/23 sezonunda Türkiye’de çeltik ekim alanlarında bir önceki sezona göre %2,1, verimde ise %8,8 oranlarında artış olacağı öngörülmektedir. Pirinç üretiminde bir önceki sezona göre öngörülen artış oranı %10,9’dur. Söz konusu

dönemde Türkiye’de yurtiçi pirinç tüketimine dair öngörülerde ise bir önceki pazarlama yılına göre %2’lik bir artış söz konusudur. 2022/23 pazarlama yılında ithalatın yaklaşık %49 oranında artacağı, ihracatın ise %10,5 oranında azalma göstereceği öngörülmektedir (Tablo 8). TÜİK verilerine göre, 2022/23 sezonunda Türkiye pirinç ihracatında %72,9, ithalatında ise %31,27, oranında azalma olması öngörülmektedir (Ek Tablo 8, Ek Tablo 9).

Türkiye son yıllarda pirinçte stok sorunu yaşamamaktadır. Nitekim 2022/23 öngörülerine göre pazarlama yılı sonunda 2021/22’ye göre Türkiye pirinç stoklarının %38,8 oranında artarak 143 bin tona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Türkiye’de arz ve kullanım öngörüsü

(Bin ton)	2021/22 (Tahmin)	2022/23 (Öngörü)	Değişim %
Başlangıç stokları	282	103	-63,5
Üretim	541	600	10,9
İthalat	302	450	49,0
Toplam arz= Toplam kullanım	1.125	1.153	2,5
İhracat	257	230	-10,5
Yurtiçi tüketim	765	780	2,0
Bitiş stokları	103	143	38,8

Kaynak: USDA (Erişim tarihi: 10.03.2023)

TÜRKİYE’DE ÇELTİK TARIMI, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’de çeltik tarımı 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Söz konusu kanun yetersiz olup ihtiyaçlar doğrultusunda revize edilmesi gerekmektedir. Türkiye, çeltik üretimi açısından oldukça uygun iklim şartlarına sahiptir. Çeltik tarımında en önemli kısıtlardan biri sulama suyu ile ilgili problemlerdir. İnşası devam eden Hamzadere ve Çakmak Barajları ile çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar için üretimde gerçekleşecek artış için umut vadetmektedir.

Türkiye’de çeltik tarımı 11/06/1936 tarihli ve 3039 sayılı “Çeltik Ekimi Kanunu” doğrultusunda il ve ilçelerde oluşturulan çeltik komisyonlarının izni ile gerçekleştirilmektedir. Çeltik ekimi katı ruhsat kurallarına bağlıdır. Söz konusu bu durum çeltik tarımının sınırlı alanlarda yapılmasına neden olmaktadır. Dönemin şartlarına bağlı olarak sıtma hastalığına karşı önlem oluşturmak ve sulama suyunun dağıtımını önceliği ile çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu artık ihtiyaçları karşılayamaz durumdadır. Ayrıca sıtma hastalığı bugünün koşullarında tehdit oluşturmamakta iken hükümlerinin hala var oluşu önemli sorunlara neden olmaktadır. Mevcut uygulama içerisinde yer alan su planlaması, dağıtım ve drenajına dair konular, çeltik üretimi yapmak isteyen üreticilere zorluklar çıkarmakta olup güncellenmesine ve daha işlevsel hale getirilmesine ihtiyaç vardır. Bu amaç doğrultusunda, 2007 yılında “Çeltik Ekimi Kanunu Tasarısı” hazırlanmıştır. Ancak tasarı yasalaşmamıştır.

3039 sayılı Kanunu’nda sulama ile ilgili çeltik komisyonlarında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) temsilcileri, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Sulama Kooperatiflerinin temsilcileri üye olarak yer almamaktadır. Yapılacak yasal düzenlemelerle bu eksikliğin giderilmesi önem taşımaktadır. Nitekim söz konusu bu güncellenmenin yapılması hem çeltik arazilerinde dönem dönem ortaya çıkan sulama suyu problemlerinin çözümü açısından hem de üretim artışının sağlanması açısından kilit rol oynamaktadır. Başka bir ifadeyle çeltik komisyonları çeltik arazilerinde sulama suyu

problemlerinin çözülmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili yapılacak yasal düzenlemelerde çeltik komisyonlarının yer alması, üretim açısından fayda sağlayacaktır. “Çeltik Ekimi Kanunu Tasarısında” Çeltik komisyonlarında DSİ temsilcileri, STK ve Sulama Kooperatiflerinin temsilcilerine yer verilmiştir. Yasal düzenlemenin tamamlanması sorunun çözümü açısından önem arz etmektedir.

Türkiye, çeltik üretimi açısından oldukça uygun iklim şartlarına sahiptir. Yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte sulama suyu problemleri çeltik üreticileri için büyük sorun teşkil etmekte ve çeltik tarımını kısıtlayan en önemli unsur haline gelmektedir. Özellikle kış aylarında yağışların da yetersiz olmasıyla çeltik ekiliş alanlarında daralma olabilmektedir. Çeltik üretiminde en yüksek ekiliş ve verime sahip olan Marmara Bölgesi’nde lazerle tarla tesviyesi ve kurutma makineleri ile kurutma ve mekanizasyon gibi çeşitli gelişmiş üretim teknolojileri yoğun olarak kullanılmaktadır. Buna rağmen su yetersizliği halen üretim artışının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu minvalde su israfının önüne geçilmesi önem arz etmekte olup baraj sularının etkin kullanımına, mevcut suyun ekiliş alanlarına dağıtım konusunda geliştirilecek strateji ve doğru planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye çeltik üretiminde ilk sırada yer alan Edirne’nin İpsala ilçesinde inşa edilen Hamzadere Barajı ve Sulaması Projesi DSİ tarafından 1998 yılında başlatılmış olup proje kapsamında 273 bin 350 dekar tarım arazisinin

sulanması amaçlanmıştır. Hamzadere Barajı Sulaması Projesi kapsamında 2020 yılı öncesi İpsala, Keşan ve Enez İlçelerine ait 116.570 dekar tarım arazisi sulamaya açılmış olup 2020 yılında 6.400 metre uzunluğunda sulama kanalı inşaatı ve 40.000 metre borulu şebeke, 390 adet sanat yapısı imalatı yapılmıştır. Fiziki gerçekleşmesi %80 düzeyinde olan projede 2020 yılında yapılan imalatlar karşılığında ilave 15.000 dekarlık tarım arazisi sulamaya hazır hale getirilmiştir. Hamzadere Barajı Sulaması ile toplamda 131 bin 570 dekar tarım arazisi sulamaya hazır hale getirilmiştir (DSİ, 2020). Ancak projenin hâlihazırda %65'i tamamlanmasına rağmen bazı arazilere halen su verilememektedir. Bu da bölge için önemli bir kayıptır (Anonim, 2023).

Yapımına 2008 yılında başlanmış olan ve Trakya'nın GAP'ı olarak anılan Çakmak Barajı Sulaması inşaat çalışmaları tamamlandığı zaman 524 bin 872 dekar arazinin sulanması sağlanacaktır. DSİ tarafından Çakmak Barajı Sulama tesislerinin bir bölümünün 2020 yılından itibaren işletmeye açılması ile birlikte Ergene Ovasının çeltik yetiştiriciliğinde sulama suyu yetersizliği ve su kalitesine bağlı önemli sorunlar yaşanan bölümlerinde de verimli ve kaliteli çeltik yetiştirilmeye başlanmıştır. Bu projelerin tamamlanmasıyla, çeltik üretiminin temel sorunu olan sulama sorununa büyük ölçüde çözüm getirilecek olunması, gelecek sezonlar için üretimde gerçekleşecek artışın göstergesidir (TEPGE, 2021).

Çeltik, tarımı tamamen su ile kaplı arazilerde gerçekleşen bir bitkidir. Bu nedenle tuzlu topraklarda sürekli yıkanma sağlamakta böylece toprak ıslah etmede etkili olmaktadır. Bununla birlikte takip eden 4-5 yıl boyunca çeltik tarımının yapılması özellikle taban suyunun yüksek olduğu arazilerde tuzluluğun artmasına neden olabilmektedir. Bu tür arazilerde ise çeltikten başka tarımın yapılması zorlaşmaktadır. Çeltik tarımı yapılan arazilerin birçoğu kış aylarında nehir taşkınlarının yaşandığı alanlarda bulunmaktadır. Taşkın

tehlikesi yaşanan arazi ise münavebeye uygun değildir. 30-40 yıl gibi uzun vadede çeltik ekimi yapılan alanlarda toprak yapısının bozulması buna bağlı olarak da verimde kayıp yaşanması muhtemeldir. Söz konusu alanlarda verim kaybının azaltılması için toprak analizlerinin yapılması ve toprağa yapılan bu analizler neticesinde ihtiyaç duyduğu organik maddelerin verilmesi gibi uygulamalarla toprak yapısının düzeltilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda organik madde içerikli gübre ve/veya doğrudan organik madde kullanımını teşvik etmek amacıyla üreticilere destek verilebilir. İlaveten çeltik üreticilerine hâlihazırda verilen desteklerin üretim maliyetleri dikkate alınarak hazırlanması olası üretici mağduriyetini önlemek bakımından da katkı sağlayacaktır (TEPGE, 2021).

Çeltik üreticisinin tarımsal arazi yapısı kozmopolit bir yapı göstermektedir. Toplam ekilebilir tarım arazilerinin büyük bölümü tapulu olmasına karşın, hazine ve orman arazilerinin payını da göz ardı etmemek gerekmektedir. Söz konusu durum gerçek ekim alanlarının belirlenmesinde engel teşkil etmektedir. Konuya ilişkin düzenlemeler sayesinde gerçek ekim alanları hesaplanabilecektir (TEPGE, 2021).

Çeltik üretiminde görülen en önemli hastalık ve zararlı sorunu; yanıklık hastalığı, kök boğazı çürüklüğü ve helminthosporium'dur. Bu hastalık ve zararlılar özellikle Marmara Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi'nde önemli ürün kayıplarına neden olabilmektedir. Çeltik üretiminde yabancı ot kontrolünde de bazı sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bu hastalık, zararlı ve yabancı otlarla mücadelede en uygun yöntemin uygulanması, dayanıklı çeşitlerin ıslah edilmesi ve bu yönde çalışmalara ağırlık verilmesi önem taşımaktadır (TEPGE, 2021).

Pirincin işlenmesi ve muhafazasında çeltik standardının sağlanması önemlidir. Bilhassa eski teknolojilerle ve geleneksel yöntemlerle yapılan kurutma işleminde ürün nemi istenilen

düzeğe düşürülemediğinden aflatoksin oluşmakta ve buna bağılı olarak da ürün kayıpları yaşanmaktadır. Türkiye’de özellikle Karadeniz ve Orta Anadolu Bölgeleri’nde konuya ilişkin sorunlar yaşanmaktadır. Sorunun çözümü için üreticilerin modern kurutma ünitelerine yönlendirilmeleri ve/veya bu tarz ünitelere sahip olmaları için çeşitli desteklerden yararlandırılmaları gerekmektedir. Ayrıca Lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaşmasının sağlanması da ürünün sağlıklı koşullarda muhafazası ile olası ürün kayıplarının önlenmesi açısından önemli olan bir diğere uygulamadır (TEPGE, 2021).

Sektörde piyasa denetimlerinin arttırılması ve daha bilinçli yapılması hem haksız rekabetin önlenmesi hem de tüketicinin korunması açısından önem taşımaktadır. Dökme satışlar ve pazarlarda yapılan satışların engellenmesi ile gıda güvenliği, haksız rekabet ve vergi kaybı gibi sorunlar önlenebilecektir (TEPGE, 2021).

Türkiye geneline bakıldığında, çeltik fabrikalarının kurulu kapasitelerinin ihtiyacın çok üzerinde olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim TMO verilerine göre, Türkiye’de 111 adet faal durumda çeltik fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikaların kurulu kapasiteleri 4,3 milyon ton/yıl, fiili kapasiteleri 1,5 ton/yıl ve kapasite kullanım oranları ise %36’dır (TMO, 2021a). En fazla çeltik fabrikası Edirne’de faaliyet göstermekte olup 39 fabrikanın bulunduğu Edirne’yi 22 fabrika ile Balıkesir, 16 fabrika ile Samsun ve 12 fabrika ile Mersin izlemektedir (Anonim, 2022). Alınacak önlemler sayesinde kurulu fabrikaların yüksek kapasitelerde çalışması sağlanabilecektir. Bu sayede ise hem üretim miktarında hem de istihdamda artış mümkün olabilecektir. Yine Türkiye’de çeltik işleme tesislerinin üretim bölgelerine ve limanlara çok yakın olması, transit ticaret ve ihracat açısından önemli bir fırsattır. Tüm bunların yanı sıra konu ile ilgili yapılacak ileriye dönük çalışmaların Ulusal Hububat Konseyi, Üretici Birlikleri, Pirinç Değirmencileri Derneği, Bölge Ticaret

Borsaları vd. paydaş katılımları ile yapılmasının sektörün gelişmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir (TEPGE, 2021).

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Dünya pirinç verileri*

		2019/20	2020/21	2021/22	2022/23			2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Ekilen alan (bin hektar)	Hindistan	43.662	45.769	46.379	45.500	Yurtiçi tüketim (bin ton)	Çin	145.230	150.293	156.360	154.946
	Çin	29.690	30.076	29.921	29.450		Hindistan	101.950	101.054	111.265	108.500
	Bangladeş	11.830	11.500	11.620	11.500		Bangladeş	35.700	36.100	36.500	37.300
	Endonezya	11.600	11.400	11.600	11.650		Endonezya	36.000	35.400	35.300	35.200
	Tayland	9.890	10.509	10.702	10.850		Vietnam	21.250	21.450	21.500	21.500
	Diğer	55.021	55.948	55.799	54.740		Diğer	152.871	154.476	156.978	158.757
	Dünya	161.693	165.202	166.021	163.690		Dünya	493.001	498.773	517.903	516.203
Başlangıç stokları (bin ton)	Çin	115.000	116.500	116.500	113.000	İhracat (bin ton)	Hindistan	12.520	20.216	22.025	21.500
	Hindistan	29.500	33.900	37.000	34.000		Tayland	5.715	6.283	7.682	8.200
	Tayland	4.010	3.900	3.980	3.501		Vietnam	6.167	6.272	7.100	6.800
	Filipinler	3.520	3.597	3.763	4.503		Pakistan	3.820	3.879	4.817	3.800
	Endonezya	4.063	3.313	3.060	2.810		Burma	2.300	1.900	2.365	2.400
	Diğer	21.470	21.342	24.137	25.527		Diğer	12.926	12.612	12.706	11.352
	Dünya	177.563	182.552	188.440	183.341		Dünya	43.448	51.162	56.695	54.052
Üretim (bin ton)	Çin	146.730	148.300	148.990	145.946	Bitiş stokları (bin ton)	Çin	116.500	116.500	113.000	107.000
	Hindistan	118.870	124.370	130.290	125.000		Hindistan	33.900	37.000	34.000	29.000
	Bangladeş	35.850	34.600	35.850	35.850		Filipinler	3.597	3.763	4.503	4.764
	Endonezya	34.700	34.500	34.400	34.600		Tayland	3.900	3.980	3.501	2.651
	Vietnam	27.100	27.381	26.769	27.000		Endonezya	3.313	3.060	2.810	2.960
	Diğer	135.693	140.174	138.497	134.580		Diğer	21.342	24.137	25.527	22.758
	Dünya	498.943	509.325	514.796	502.976		Dünya	182.552	188.440	183.341	169.133
İthalat (bin ton)	Çin	2.600	4.215	5.949	5.200	Verim (ton/hektar)	Avustralya	10,00	9,42	10,98	10,00
	Filipinler	2.450	2.200	3.600	3.600		Uruguay	8,64	9,42	9,21	9,00
	Nijerya	1.400	2.200	2.450	2.200		ABD	8,38	8,54	8,64	8,28
	AB	2.009	1.784	2.429	2.650		Mısır	8,20	8,28	8,41	8,70
	Irak	1.154	1.227	1.721	1.650		Peru	7,72	8,22	8,37	8,55
	Diğer	32.882	34.872	38.554	37.771		Türkiye	9,10	9,09	8,32	9,05
	Dünya	42.495	46.498	54.703	53.071		Dünya	4,61	4,60	4,63	4,59
Toplam arz (bin ton)	Çin	264.330	269.015	271.439	264.146	Toplam kullanım (bin ton)	Çin	264.330	269.015	271.439	264.146
	Hindistan	148.370	158.270	167.290	159.000		Hindistan	148.370	158.270	167.290	159.000
	Bangladeş	37.275	37.571	38.611	39.051		Bangladeş	37.275	37.571	38.611	39.051
	Endonezya	39.313	38.463	38.110	38.160		Endonezya	39.313	38.463	38.110	38.160
	Vietnam	28.597	30.361	30.908	30.308		Vietnam	28.597	30.361	30.908	30.308
	Diğer	201.116	204.695	211.581	208.723		Diğer	201.116	204.695	211.581	208.723
	Dünya	719.001	738.375	757.939	739.388		Dünya	719.001	738.375	757.939	739.388

Kaynak: USDA 16 Şubat 2023 *2021/22 verileri tahmin; 2022/23 verileri öngörü (Erişim tarihi: 10.03.2023)

Ek Tablo 2. FAO pirinç fiyatları endeksi (2014-2016=100)

Piyasa Yılları		Tüm pirinç	Indica	Aromatic	Japonica	Glutenli
2017		99,0	100,4	100,7	80,4	88,4
2018		106,3	107,7	108,1	90,7	89,1
2019		101,5	100,6	106,0	80,4	124,3
2020		110,2	114,4	97,6	89,6	124,0
2021		105,8	112,2	86,9	101,4	87,3
2021	Ağustos	97,9	102,8	82,4	102,7	76,5
	Eylül	98,7	103,8	82,7	103,1	78,2
	Ekim	99,9	104,9	84,5	104,8	79,0
	Kasım	99,9	104,1	85,9	108,1	80,2
	Aralık	98,3	102,0	85,4	109,3	80,9
2022	Ocak	101,4	104,4	89,8	113,4	88,6
	Şubat	102,5	105,3	92,1	113,9	87,3
	Mart	103,0	106,3	91,2	116,8	84,0
	Nisan	105,5	108,1	95,8	120,3	84,7
	Mayıs	109,2	110,9	102,7	124,6	89,7
	Haziran	110,8	112,1	106,3	126,6	84,7
	Temmuz	108,4	108,8	106,5	128,3	81,9
	Ağustos	108,5	107,9	109,6	129,1	84,8
	Eylül	110,9	111,6	106,9	134,8	84,1
Sezon (Eylül-Ağustos)	2020/21	109,4	116,2	90,3	95,3	96,2
	2021/22	103,8	106,6	94,4	116,5	83,7

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 10.03.2023)

Ek Tablo 3. Seçili çeşitlerde uluslararası pirinç fiyatları (\$/ton)

Piyasa Yılları		Hindistan %25	Vietnam %25	Vietnam %5	Tayland B %100 Beyaz	Tayland A1 Super Beyaz kırık	ABD Uzun taneli Beyaz 2, %4	Pakistani Basmati
2017/2018		378,0	385,6	408,6	442,9	357,2	532,7	1.084,9
2018/2019		359,5	343,0	361,0	429,2	372,2	500,3	970,4
2019/2020		364,7	370,4	390,9	490,5	415,5	575,5	984,9
2020/2021		365,0	448,8	471,1	509,0	440,1	570,6	850,0
2021/2022		336,1	383,7	403,2	437,2	396,4	609,3	920,7
2021	Ağustos	361,0	364,0	385,0	417,5	356,8	560,0	735,0
	Eylül	357,5	384,0	405,0	416,0	361,0	565,5	697,5
	Ekim	351,0	399,0	424,0	415,4	369,8	570,6	737,6
	Kasım	334,0	398,8	422,5	414,8	375,5	573,0	743,8
	Aralık	325,2	374,4	395,6	414,5	369,8	576,0	735,0
2022	Ocak	330,8	369,3	382,0	441,8	392,3	574,5	855,8
	Şubat	334,8	372,8	388,5	442,7	403,7	589,0	897,0
	Mart	340,0	385,3	406,8	435,5	406,8	600,3	873,3
	Nisan	326,0	391,0	411,8	444,8	421,0	621,0	879,2
	Mayıs	329,3	396,5	416,8	479,3	436,5	650,0	985,5
	Haziran	335,3	388,3	405,7	463,8	433,3	653,3	1.149,0
	Temmuz	336,8	375,6	395,6	433,0	395,8	662,4	1.244,8
	Ağustos	332,3	369,3	384,8	445,5	391,3	671,5	1.249,5
2020/21-2021/22	Değişim (%)	-7,9	-14,5	-14,4	-14,1	-9,9	6,8	8,3

Kaynak: FAO (Erişim tarihi: 10.03.2023)

Ek Tablo 4. Türkiye pirinç denge tablosu

Piyasa yılı	Üretim (Ton)	Ekilen alan (Hektar)	Üretim kayıpları (Ton)	Kullanıla		İthalat (Ton)	Yurt içi		Tohumluk		İhracat (Ton)	Stok değişimi (Ton)	Kişi başına tüketim (Kg)	Yeterlilik derecesi (%)
				Arz= Kullanım (Ton)	bilir üretim (Ton)		kullanım (Ton)	Tüketim (Ton)	kullanım (Ton)	Kayıplar (Ton)				
2000/01	210.000	58.000	4.200	516.439	205.800	310.639	497.797	479.517	7.080	11.200	14.386	4.256	7,2	41,3
2001/02	216.000	59.000	4.320	534.958	211.680	323.278	520.915	501.995	7.200	11.721	11.760	2.283	7,4	40,6
2002/03	216.000	60.000	4.320	616.402	211.680	404.722	593.532	572.377	7.800	13.354	16.041	6.829	8,3	35,7
2003/04	223.200	65.000	4.464	344.021	218.736	125.285	315.451	299.953	8.400	7.098	13.937	14.633	4,3	69,3
2004/05	294.000	70.000	5.880	571.164	288.120	283.044	588.078	564.646	10.200	13.232	14.648	-31.562	8,0	49,0
2005/06	360.000	85.000	3.600	577.650	356.400	221.250	558.460	534.990	11.890	11.580	16.580	2.610	---	63,8
2006/07	417.600	99.100	4.180	581.400	413.420	167.980	580.030	555.320	11.270	13.440	16.790	-15.420	---	71,3
2007/08	388.800	93.900	3.888	621.276	384.912	236.364	636.651	612.874	11.268	12.510	20.948	-36.324	8,7	60,5
2008/09	451.995	99.500	4.520	631.096	447.475	183.621	591.436	556.993	19.900	14.543	36.494	3.165	7,8	75,7
2009/10	450.000	96.754	4.500	781.692	445.500	336.192	736.347	702.517	19.351	14.479	40.463	4.882	9,7	60,5
2010/11	516.000	99.000	5.160	786.107	510.840	275.267	563.376	526.974	19.800	16.602	105.874	116.857	7,2	90,7
2011/12	540.000	99.400	5.400	693.349	534.600	158.749	734.131	696.877	19.880	17.375	91.783	-132.565	9,3	72,8
2012/13	528.000	119.725	5.280	739.776	522.720	217.056	601.296	569.941	14.367	16.988	46.412	92.068	7,5	86,9
2013/14	540.000	110.592	5.400	854.814	534.600	320.214	667.701	637.055	13.271	17.375	34.770	152.343	8,3	80,1
2014/15	498.000	110.884	4.980	785.683	493.020	292.663	754.189	724.860	13.306	16.023	39.589	-8.095	9,3	65,4
2015/16	552.000	115.856	5.520	745.356	546.480	198.876	781.757	750.094	13.903	17.761	61.254	-97.655	9,5	69,9
2016/17	552.000	116.056	5.520	790.339	546.480	243.859	781.861	750.174	13.927	17.761	67.799	-59.321	9,4	69,9
2017/18	540.000	109.560	5.400	861.386	534.600	326.786	795.019	764.497	13.147	17.375	58.751	7.616	9,5	67,2
2018/19*	564.000	120.142	5.640	945.027	558.360	386.667	807.039	774.475	14.417	18.147	202.892	-64.904	9,4	69,2
2019/20	600.000	126.419	6.000	823.432	594.000	229.432	699.863	665.388	15.170	19.305	37.231	86.338	8,0	84,9
2020/21	588.000	125.398	5.880	983.179	582.120	401.059	716.601	678.263	15.048	23.290	224.333	42.245	8,1	81,2

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.02.2023) *Dış ticaret verileri, 2018/19 piyasa yılından itibaren "genel ticaret sistemi" ne göre verilmiştir.

Sezonlar çeltik ve pirinç için 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır.

HS: 1006(Pirinç); HS: 100610 (çeltik), HS: 100620 (kavuzu çıkarılmış (kahverengi) pirinç), HS: 100630 (yarı veya tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), HS: 100640 (kırık pirinç) GTİP kodları alınmıştır.

Ek Tablo 5. Türkiye’de illere göre çeltik verimi (kg/dekar)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Amasya	642	690	755	800	820	873	846	818	940	962
Karabük	779	888	1.006	900	868	849	798	867	847	871
Kırklareli	913	987	876	909	884	884	821	841	773	844
Ankara	826	887	906	900	819	874	846	842	799	823
Çanakkale	741	796	834	831	811	818	755	844	837	810
Balıkesir	705	767	750	760	755	788	752	748	740	799
Edirne	751	841	755	805	804	872	845	842	803	798
Çorum	785	848	861	839	811	826	795	769	779	793
Bursa	667	760	801	811	778	786	708	725	723	747
İstanbul	780	779	856	856	825	831	804	818	769	744
Sinop	842	870	886	774	820	804	765	764	764	735
Samsun	727	851	715	818	824	802	738	743	806	732
Kırıkkale	720	1.057	1.101	1.031	1.061	1.019	963	674	893	726
Tokat	604	641	654	700	673	679	658	697	681	726
Düzce	571	631	663	786	743	748	647	667	699	724
Çankırı	701	602	763	763	755	704	664	708	710	708
Kastamonu	550	613	657	656	653	638	665	627	723	704
Mersin	459	521	--	698	680	693	681	648	641	640
Tekirdağ	820	932	780	700	771	776	752	816	797	630
Iğdır	818	--	--	--	--	--	--	--	564	562
Artvin	371	366	--	--	--	--	--	--	552	544
Hatay	281	393	--	--	--	--	--	--	470	494
Mardin	580	572	--	--	--	563	540	433	493	484
Bolu	173	180	288	291	218	195	339	346	322	438
Diyarbakır	443	480	494	487	468	475	468	470	458	434
Kahramanmaraş-	333	444	433	429	379	400	367	400	383	434
Şanlıurfa	459	493	--	450	434	383	375	413	328	423
Hakkari	349	344	403	402	386	195	151	145	188	214
Adana	643	635	--	--	--	--	--	--	--	--
Adıyaman	300	--	--	--	286	--	--	--	--	--
Bingöl	393	429	282	280	260	252	244	433	400	--
Bitlis	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Erzurum	310	384	--	--	--	--	--	--	--	--
Osmaniye	--	--	600	602	602	599	--	--	--	--
Siirt	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
İzmir	915	--	--	--	--	--	--	--	--	--
TÜRKİYE	735	814	764	794	793	822	782	791	782	772

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.02.2023)

Ek Tablo 6. Türkiye’de illere göre çeltik ekilen alanlar (hektar)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Edirne	48.601	43.040	46.154	48.047	46.730	45.685	48.593	51.261	49.418	51.556
Samsun	15.420	14.413	16.038	14.982	15.630	16.597	18.056	18.436	19.739	20.931
Balıkesir	15.444	12.971	16.302	14.997	14.992	14.438	15.292	15.860	16.474	17.170
Çanakkale	11.136	11.348	6.391	11.052	10.744	8.237	8.347	11.024	11.228	12.109
Çorum	6.822	7.726	6.813	6.235	6.454	6.913	7.595	7.531	7.641	7.388
Sinop	4.002	3.960	3.821	3.883	4.079	4.132	4.208	4.310	4.407	3.809
Çankırı	2.488	2.470	2.222	1.979	2.302	2.212	2.345	2.470	2.945	3.071
Bursa	2.550	2.500	2.450	2.283	2.647	2.572	2.771	2.502	2.493	2.638
Tekirdağ	3.780	3.100	3.558	3.818	4.149	944	3.878	4.709	2.607	2.552
Kırklareli	2.498	2.611	2.250	2.651	2.600	2.083	2.545	2.109	1.799	2.039
Mersin	510	369	--	982	1.129	1.199	1.447	1.364	1.374	1.474
Kastamonu	861	855	905	911	954	1.022	1.110	1.150	1.150	1.160
Diyarbakır	1.875	1.969	2.134	1.748	1.386	1.353	1.587	1.491	1.569	973
Kırıkkale	312	440	620	510	478	350	500	500	500	515
Şanlıurfa	1.600	1.400	--	609	579	600	600	420	448	515
İstanbul	300	300	290	271	280	290	290	290	290	290
Ankara	145	76	106	113	135	110	200	200	222	244
Tokat	262	130	112	105	118	100	100	115	150	200
Amasya	175	175	175	164	159	124	124	127	200	188
Mardin	120	120	--	--	--	150	162	162	162	162
Düzce	320	265	240	229	229	220	218	226	132	152
Hatay	52	44	--	--	--	--	--	--	114	152
Hakkari	61	61	150	140	125	130	70	60	40	45
İğdır	1	--	--	--	--	--	--	--	205	45
Karabük	39	36	35	40	46	39	46	45	45	45
Bolu	42	47	17	18	17	19	23	24	23	35
Kahramanmaraş	3	9	9	8	3	3	3	3	6	21
Artvin	38	37	--	--	--	--	--	--	13	13
Adana	66	43	--	--	--	--	--	--	--	--
Adıyaman	2	--	--	--	1	--	--	--	--	--
Bingöl	117	66	72	61	61	25	32	30	7	--
Bitlis	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Erzurum	15	13	--	--	--	--	--	--	--	--
Osmaniye	--	--	22	21	28	15	--	--	--	--
Siirt	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
İzmir	68	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Toplam	119.725	110.592	110.884	115.856	116.056	109.560	120.142	126.419	125.398	129.490

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.02.2023)

Ek Tablo 7. Türkiye’de illere göre çeltik üretimi (ton)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Edirne	365.082	361.918	331.423	386.907	375.850	398.534	410.681	431.658	396.993	411.525
Samsun	111.754	122.710	114.698	122.600	128.715	133.038	133.221	137.069	159.147	153.120
Balıkesir	108.958	99.467	122.276	113.994	113.121	113.829	114.939	118.620	121.935	137.187
Çanakkale	82.555	90.295	53.284	91.880	87.115	67.357	63.049	93.020	93.933	98.124
Çorum	53.585	65.523	58.659	52.298	52.321	57.076	60.354	57.904	59.493	58.579
Sinop	33.609	34.434	33.834	30.048	33.459	33.217	32.172	32.943	33.677	27.918
Çankırı	17.440	14.860	16.961	15.103	17.387	15.580	15.575	17.482	20.912	21.747
Bursa	17.015	18.993	19.618	18.507	20.604	20.212	19.607	18.137	18.015	19.709
Kırklareli	22.806	25.769	19.713	24.110	22.981	18.405	20.894	17.745	13.906	17.207
Tekirdağ	31.007	28.899	27.744	26.723	31.997	7.329	29.151	38.444	20.778	16.070
Mersin	2.341	1.920	--	6.854	7.679	8.308	9.847	8.847	8.814	9.436
Kastamonu	4.737	5.239	5.951	5.975	6.227	6.521	7.377	7.207	8.316	8.129
Diyarbakır	8.297	9.450	10.548	8.514	6.487	6.427	7.421	7.015	7.187	4.228
Kırıkkale	2.249	4.649	6.828	5.256	5.065	3.567	4.816	3.368	4.464	3.738
Şanlıurfa	7.344	6.902	--	2.736	2.511	2.300	2.252	1.735	1.471	2.177
İstanbul	2.340	2.337	2.481	2.321	2.309	2.410	2.333	2.372	2.229	2.158
Ankara	1.198	670	960	1.019	1.107	961	1.691	1.684	1.770	2.003
Amasya	1.124	1.208	1.321	1.310	1.305	1.081	1.047	1.041	1.880	1.809
Tokat	1.583	833	732	734	794	679	658	802	1.022	1.452
Düzce	1.828	1.672	1.590	1.801	1.699	1.646	1.407	1.503	920	1.100
Mardin	696	686	--	--	--	844	875	702	799	784
Hatay	146	173	--	--	--	--	--	--	533	751
Karabük	307	317	352	362	402	331	367	390	381	392
İğdir	9	--	--	--	--	--	--	--	1.156	253
Bolu	72	85	49	53	37	36	78	83	74	151
Hakkari	213	208	604	565	484	146	98	87	75	96
Kahramanmaraş	10	40	39	36	11	12	11	12	23	89
Artvin	141	137	--	--	--	--	--	--	69	68
Adana	422	275	--	--	--	--	--	--	--	--
Adıyaman	6	--	--	--	4	--	--	--	--	--
Bingöl	459	283	203	170	158	63	79	130	28	--
Bitlis	0	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Erzurum	45	48	--	--	--	--	--	--	--	--
Osmaniye	0	--	132	124	171	91	--	--	--	--
Siirt	0	--	--	--	--	--	--	--	--	--
İzmir	622	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Toplam	880.000	900.000	830.000	920.000	920.000	900.000	940.000	1.000.000	980.000	1.000.000

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 17.02.2023)

Ek Tablo 8. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ihracat miktarı (kg)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Suriye	129.644.898	213.966.987	212.605.798	76.240.272	70.950.630	46.042.263	62.054.208	70.472.474	72.936.413	21.261.419
Ukrayna	7.825.000	-	1.920	18.000	1.521.513	859.300	15.487.636	3.694.436	50.107.150	14.496.903
Libya	738.621	26.933.759	9.808.252	22.324.818	45.731.031	62.736.339	19.489.037	14.388.938	30.665.010	2.807.789
Irak	30.315.512	87.573.981	89.549.267	129.951.309	55.098.994	37.392.925	62.588.964	45.296.463	17.417.361	6.161.051
Belçika	1.880.210	4.538.190	4.940.218	1.991.108	2.900.597	7.373.374	2.726.287	8.243.948	15.238.003	598.461
İsrail	12.580.083	8.474.024	2.529.260	4.730.700	5.822.848	5.800.816	10.254.786	7.985.133	13.836.244	5.070.688
Lübnan	32.806.593	33.380.080	23.814.200	23.476.375	13.748.463	3.226.868	15.915.949	15.100.467	13.660.371	2.266.926
Birleşik Krallık	398.537	222.168	1.334.830	6.154.185	324.660	2.527.565	8.769.797	4.450.055	8.056.942	1.100.462
Arnavutluk	1.275.368	342.604	2.700	450.960	2.001.010	324.460	509.472	2.161.799	4.723.387	1.977.304
Sudan	80.000	41.800	1.840.000	9.908.945	6.159.150	5.538.840	12.324.995	8.516.108	3.973.600	103.000
Diğer	78.710.644	40.243.537	24.657.968	18.926.153	29.167.189	18.516.434	24.847.046	32.134.854	26.230.437	13.730.276
Genel Toplam	296.255.466	415.717.130	371.084.413	294.172.825	233.426.085	190.339.184	234.968.177	212.444.675	256.844.918	69.574.279

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 9.03.2023) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat miktarlarının toplamı

Ek Tablo 9. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ithalat miktarları (kg)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Çin	87.733	399	57.554	43.098.512	151.651.436	163.463.400	260.895.231	162.609.606	156.231.862	92.480.740
Uruguay	8.954.500	-	-	5.985.120	13.954.150	10.127.751	27.718.010	25.012.523	45.177.256	1.872.000
Hindistan	254.396.141	205.390.782	225.897.826	154.487.250	95.089.761	45.109.193	44.673.461	53.450.177	39.299.152	69.206.346
Tayland	80.144.377	7.072.905	6.508.374	41.891.650	7.868.555	7.322.974	6.974.529	4.805.970	11.847.629	20.607.515
Pakistan	1.893.537	7.030.277	15.564.635	6.795.884	7.519.573	6.741.020	11.049.368	6.702.171	8.398.619	2.609.734
İtalya	31.708.518	38.320.883	27.520.725	31.704.349	38.755.749	25.605.815	19.384.118	28.522.913	7.453.423	607.155
Arjantin	2.174.500	254.404	-	31.500.000	13.358.087	3.298.400	13.592.320	8.252.926	5.220.006	5.099.000
Paraguay	-	-	-	324.850	852.625	260.000	520.000	915.015	4.560.818	-
Rusya Federasyonu	1.206.240	1.715.325	1.808.525	11.822.560	19.029.635	7.305.950	14.773.314	9.727.107	3.482.415	221.650
Kamboçya	-	-	800.100	2.502.000	1.386.000	924.000	1.500.000	1.527.500	2.749.000	1.000.001
Diğer	105.423.308	59.926.225	44.085.670	78.997.761	98.756.074	65.950.446	49.171.716	38.468.844	8.557.893	7.655.435
Genel Toplam	485.988.854	319.711.200	322.243.409	409.109.936	448.221.645	336.108.949	450.252.067	339.994.752	292.978.073	201.359.576

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 9.03.2023) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat miktarlarının toplamı

Ek Tablo 10. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ihracat değerleri (ABD \$)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Suriye	75.402.089	121.248.728	98.905.247	37.383.268	38.535.738	21.050.069	26.120.141	31.239.482	40.219.191	14.282.620
Ukrayna	3.278.640	-	3.632	10.080	777.734	254.851	6.154.640	1.706.089	32.513.305	8.616.466
Libya	356.704	18.975.147	5.536.021	15.080.821	26.777.569	33.247.849	10.708.408	8.198.689	16.940.178	1.906.132
İsrail	8.239.598	7.550.218	2.071.122	2.672.469	3.945.946	4.069.255	6.924.960	5.612.644	12.203.815	5.846.499
Irak	22.167.667	52.407.728	52.055.698	68.766.348	35.080.353	24.540.471	37.917.312	27.266.535	11.577.832	4.968.412
Lübnan	19.775.016	20.152.771	11.520.291	10.374.694	7.075.600	1.699.596	7.421.013	7.338.582	7.569.218	1.747.130
Belçika	1.153.548	2.096.005	2.171.896	1.060.750	1.327.386	3.074.503	1.952.216	3.837.895	7.096.595	975.265
Birleşik Krallık	298.758	282.556	601.148	1.933.296	325.177	1.002.143	3.491.732	1.982.135	4.053.360	752.736
Arnavutluk	1.040.457	242.286	4.999	316.083	944.178	256.316	260.633	1.088.290	2.871.488	1.361.223
Sudan	34.299	40.594	1.225.790	6.446.828	3.529.069	2.695.939	5.882.663	4.084.025	2.382.827	79.473
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	1.719.406	1.481.524	1.292.440	995.858	1.499.203	833.236	959.011	1.086.508	1.749.784	514.627
Hırvatistan	-	-	-	-	137	-	1.124.142	1.128.338	1.683.589	401.549
ABD	988.540	746.195	775.391	585.380	649.403	757.370	1.079.917	650.268	1.452.350	602.874
Belirlenemeyen Ülke ve Bölgeler	1.902.648	4.679.319	3.198.366	1.688.466	803.290	1.071.646	678.426	572.843	1.378.598	606.013
Ürdün	2.659.802	18.048.287	2.205.530	266.171	2.668.525	588.054	794.804	4.254.152	1.297.422	1.480.914
Mısır	272.737	602.828	210.962	2.528	4.462.669	99.264	5.759	1.984.363	1.295.426	616.900
BAE	6.487.104	29.988	54.738	565.951	514.345	281.967	787.128	525.007	1.249.420	40.103
Fas	535	-	-	115	238.131	-	1.414.210	1.826.677	1.022.975	512.261
Cezayir	1.083.020	236.909	-	260.104	14.416	20.000	118.635	330.191	911.116	1.347.937
Almanya	114.152	232.400	405.203	366.693	467.861	369.507	953.555	507.642	880.885	173.254
Kuveyt	131.835	162.476	53.626	14.225	174	107.205	109.972	58.517	539.726	187.261
İsveç	12.735	35.427	184.833	247.308	154.117	229.330	392.524	240.511	484.124	135.305
İsviçre	126.178	142.185	219.395	163.035	158.573	105.489	164.964	149.195	399.497	61.269
Kanada	9.111	29.463	19.313	23.578	107.477	194.576	200.081	171.220	331.821	116.543
Cabo Verde	-	-	-	-	-	-	-	-	300.672	2
Hollanda	121.751	12.873	92.154	51.323	37.148	79.237	59.040	670.164	279.325	8.547
Moldova	436	-	535	2.248	100	234	268	4.473	265.541	38.531
Fransa	45.534	42.868	38.417	42.347	67.701	87.788	82.311	75.424	256.255	72.771
Diğer	24.758.293	7.802.167	7.945.575	7.031.926	7.903.645	7.280.384	6.119.657	4.943.392	3.244.578	5.430.212
Genel Toplam	172.180.593	257.280.942	190.792.322	156.351.893	138.065.665	103.996.279	121.878.122	111.533.251	156.450.913	52.882.829

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 9.03.2023) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ihracat değerlerinin dolar cinsinden toplamı

Ek Tablo 11. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre pirinç* ithalat değerleri (ABD \$)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Çin	26.116	298	17.093	17.642.182	62.507.698	65.338.483	102.890.532	72.676.003	90.191.682	61.026.817
Uruguay	5.957.602	-	-	3.472.355	9.814.333	7.364.545	17.994.601	17.585.493	29.677.903	1.710.570
Hindistan	124.979.500	92.206.622	89.798.949	74.008.500	51.026.624	23.786.612	25.168.488	27.598.817	20.737.290	38.401.754
Tayland	29.637.215	5.364.826	3.349.993	17.493.216	3.727.856	3.541.463	4.095.356	2.880.536	6.973.263	11.755.680
İtalya	30.544.436	39.386.119	18.725.107	20.896.678	30.796.816	22.749.276	16.991.810	27.157.164	6.694.489	978.396
Arjantin	1.785.865	249.068	-	13.989.729	8.996.705	2.657.473	10.007.770	6.369.267	4.110.029	4.742.473
Pakistan	832.338	2.794.972	5.624.561	2.551.991	2.867.643	1.825.373	4.129.870	1.256.443	3.082.233	1.117.460
Rusya Fed.	985.893	1.326.498	943.617	6.346.150	11.293.705	4.354.915	9.229.972	6.049.397	2.698.702	196.285
Paraguay	-	-	-	161.024	430.591	118.860	239.260	493.633	2.434.411	-
Kamboçya	-	-	323.275	1.026.636	595.555	457.879	956.006	1.267.571	2.414.550	820.220
ABD	62.920.627	15.944.132	2.142.254	12.331.519	5.412.594	4.871.910	2.547.752	2.339.611	2.299.947	651.852
Avustralya	-	-	-	-	-	-	-	10	1.511.152	725.935
Yunanistan	3.163.915	10.555.354	10.354.194	15.382.977	28.907.463	24.108.872	11.578.017	13.323.420	754.545	2.256.064
İran	312.782	78.521	113.046	35.068	47.553	137.570	706.745	293.458	609.958	315.253
Vietnam	4.735.633	964.388	1.394.519	900.364	3.649.628	845.789	1.187.859	1.736.952	484.589	348.741
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	-	26.400	429.654	194.035
Bulgaristan	3.058.752	5.389.209	4.154.467	6.655.906	6.306.906	3.968.916	1.630.792	608.403	186.599	1.700.841
Brezilya	-	-	98.876	-	-	385.699	1.954.720	768.733	165.005	-
Kuzey Makedonya	-	-	87.155	133.366	105.964	-	-	193.766	44.498	-
Hollanda	54.960	37.200	32.865	131	10.212	113.304	4.078	14.129	35.718	6.701
Japonya	-	412	-	-	-	-	-	2.470	27.131	1.346
Birleşik Krallık	-	5.685	3.043	814	-	-	1.835	-	6.391	22
K.K. Türk Cum.	-	-	2.034	-	-	-	-	-	4.871	-
Güney Kore	46.337	52.098	28.778	20.833	27.239	56.126	28.995	969.250	3.704	965
Irak	268.091	-	4.668	-	-	-	-	-	2.683	-
Lübnan	-	-	-	-	-	-	-	197	1.605	-
Almanya	24.742	34.875	6.059	-	216	2.418	-	1.551	625	-
Surinam	-	-	-	-	-	-	9.616	-	559	-
Diğer	8.061.174	5.666.241	1.719.061	664.860	8.001.819	5.771.804	9.113.023	4.527.927	483	92.793
Genel Toplam	277.395.978	180.056.518	138.923.614	193.714.299	234.527.120	172.457.287	220.467.097	188.140.601	175.584.269	127.044.203

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 9.03.2023) *yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç, kahverengi pirinç ve kırık pirinç ithalat değerlerinin dolar cinsinden toplamı

Ek Tablo 12. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ihracat miktarı (kg)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Rusya Federasyonu	238.125	258.000	-	538.560	48.000	270.000	82.100	62.025	378.010	25
Azerbaycan	2.000	-	49.210	2.645	720	-	21.143	3.900	22.480	-
Bulgaristan	6.000	6.000	6.000	6.000	-	24.000	10.000	41.400	20.000	-
Kazakistan	7.148	5.652	6.972	2.000	2.500	-	-	42	11.330	-
Suriye	200.000	-	181.909	45.500	-	-	3.000	-	7.500	-
Liberya	1.688	1.110	3.175	2.850	2.476	1.389	6.025	4.380	5.085	3.210
Panama	4.262	3.685	3.375	4.615	4.653	3.881	5.883	5.000	4.650	2.555
Norveç	2.535	460	1.180	4.380	4.592	5.397	4.950	3.830	2.530	-
Marşal Adaları	3.340	2.070	2.350	1.650	1.602	2.355	2.105	1.895	2.380	725
Sırbistan	-	-	-	-	-	-	-	-	2.000	-
Diğer	3.380.272	123.041	20.553.631	3.345.454	60.119	68.891	65.403	54.137	10.770	6.410
Genel Toplam	3.845.370	400.018	20.807.802	3.953.654	124.662	375.913	200.609	176.609	466.735	12.925

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 03.03.2023) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ihracat miktarı (kg)

Ek Tablo 13. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ithalat miktarı (kg)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Rusya Federasyonu	39.965.019	132.646.960	55.817.871	51.163.733	29.022.973	47.272.820	28.476.090	70.000.580	10.971.540	-
Bulgaristan	14.796.890	11.851.690	13.271.110	8.651.930	22.970.604	29.453.804	46.873.606	27.874.665	2.858.670	4.547.400
İtalya	35.500	44.000	47.000	205.000	139.800	94.650	5.540.586	41.209	30.503	-
Vietnam	7.160	9.900	18.000	33.500	18.000	21.000	32.500	20.888	25.030	8.000
Hindistan	313.280	23.057	-	201	92.186	1.001	1.110	-	7.506	-
Pakistan	11.669	33.486	769	4.950	4.101	3.950	3.000	2.750	3.550	2.556
Tayland	4.481	5.320	1.000	1.350	6.305	2.857	549	200	460	-
Hollanda	-	-	-	-	-	3.000	-	11	1	-
ABD	177.299.503	93.281.552	19.642.700	114.095.082	-	-	26.250.000	-	-	-
Azerbaycan	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-
Diğer	57.531.610	58.045.538	10.181.970	20.903.903	13.433.701	10.724.485	71.074.347	5.859.296	0	0
Genel Toplam	289.965.112	295.941.503	98.980.420	195.059.649	65.687.670	87.577.567	178.251.788	103.799.612	13.897.260	4.557.956

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 03.03.2023) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ithalat miktarı (kg)

Ek Tablo 14. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ihracat değerleri (ABD \$)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Rusya Federasyonu	184.876	172.305	-	93.260	32.550	74.991	58.291	49.422	221.993	83
Bulgaristan	9.388	8.675	7.889	6.460	-	17.530	8.701	42.589	12.534	-
Kazakistan	12.840	8.880	8.534	1.000	3.982	-	-	41	11.336	-
Azerbaycan	3.400	-	56.008	2.785	1.004	-	23.887	1.935	8.531	-
Liberya	3.337	2.348	4.362	3.509	3.360	1.562	6.882	6.070	8.492	6.128
Panama	8.856	7.762	4.697	7.157	8.190	5.558	7.401	6.635	7.276	4.634
Suriye	93.728	-	104.810	19.034	-	-	4.345	-	5.573	-
Norveç	5.574	993	1.415	6.245	6.034	5.795	4.951	4.842	3.343	-
Marşal Adaları	6.922	4.433	3.376	1.785	2.338	2.598	2.466	2.514	3.030	1.181
Filipinler	-	280	465	920	165	1.584	3.419	1.851	2.807	960
Sırbistan	-	-	-	-	-	-	-	-	2.436	-
Malta	2.745	1.378	2.025	1.001	255	-	739	1.754	2.340	1.117
Almanya	8.967	-	1.415	-	3.723	-	885	3.512	2.175	1.004
Portekiz	216	578	600	175	708	100	5.124	1.882	1.979	1.652
Antigua ve Barbuda	217	246	494	111	511	335	592	528	1.776	1.242
Ukrayna	20.450	7.500	-	1.800	-	28.752	21.437	18.011	1.413	-
Hong Kong	4.865	1.910	3.258	4.151	3.443	2.364	3.226	3.867	1.123	160
Singapur	4.085	3.745	3.810	3.724	4.059	2.365	1.839	2.787	745	1.178
St. Kitts ve Nevis	-	-	-	-	-	-	-	-	628	-
Lübnan	-	-	-	537	-	-	-	-	500	-
Cayman Adaları	-	-	1.362	-	510	-	545	1.055	480	780
Bahamalar	1.351	2.226	670	-	563	603	-	-	412	313
İsrail	-	-	-	-	-	-	-	-	308	150
Gabon	-	-	-	-	-	-	-	-	157	-
Yunanistan	629	100	-	-	598	6.568	128	287	142	-
Danimarka	920	790	2.104	1.017	1.345	169	942	396	109	207
Birleşik Krallık	2.117	788	390	-	455	540	-	735	92	-
Vanuatu	-	692	-	-	-	-	315	-	60	-
Diğer	1.721.827	150.446	7.638.247	1.180.598	66.287	3.136	3.419	1.764	133	1.432
Genel Toplam	2.097.310	376.075	7.845.931	1.335.269	140.080	154.550	159.534	152.477	301.923	22.221

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 03.03.2023) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ihracat değerleri (ABD Doları)

Ek Tablo 15. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla ülkelere göre çeltik* ithalat değerleri (ABD \$)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Rusya Federasyonu	15.395.488	56.813.142	17.677.631	14.785.482	9.575.543	17.435.942	10.024.300	28.203.594	4.851.955	-
Bulgaristan	5.956.627	4.576.577	3.911.325	2.201.701	7.682.199	10.007.043	19.109.319	14.593.906	1.029.012	1.982.226
İtalya	68.505	61.129	72.423	230.904	167.619	92.274	3.390.933	43.564	31.338	-
Vietnam	7.424	8.178	10.323	22.118	12.633	15.001	23.490	19.907	26.021	7.506
Hindistan	266.996	30.017	-	270	29.992	611	673	-	5.580	-
Pakistan	14.390	23.022	501	4.362	5.267	3.860	3.156	3.307	4.464	2.639
Tayland	6.000	5.339	880	1.202	4.357	1.490	376	174	602	-
Hollanda	-	-	-	-	-	1.942	-	5	5	-
ABD	90.613.382	39.009.647	8.379.781	40.602.992	-	-	17.843.244	-	-	-
Azerbaycan	-	-	-	-	-	-	-	31	-	-
Bangladeş	-	120	-	-	-	-	-	-	-	-
Brezilya	121	13.072.689	-	-	981.711	-	8.470.756	-	-	-
Çin	-	-	-	-	-	303	-	-	-	-
Endonezya	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-
Filipinler	-	502	-	142	103	-	-	13	-	-
Gürcistan	18.068	12.836	-	-	-	-	-	-	-	-
İran	-	27.609	-	-	-	-	-	-	-	-
İspanya	5.822.930	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kazakistan	37.300	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuzey Makedonya	5.641	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laos	-	-	-	-	-	-	-	279	-	-
Paraguay	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Portekiz	16.230.423	9.276.673	3.263.480	4.159.629	-	-	-	-	-	-
Romanya	348.979	-	-	-	-	-	1.007.425	-	-	-
Ukrayna	1.554.289	581.718	-	-	-	-	-	1.057.446	-	-
Uruguay	-	-	-	228	93.600	-	-	-	-	-
Yunanistan	290.815	1.263.850	159.938	2.346.549	4.094.382	4.313.397	17.252.614	1.385.107	-	-
Genel Toplam	136.637.378	124.763.048	33.476.282	64.355.579	22.647.406	31.871.863	77.126.297	45.307.335	5.948.977	1.992.371

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Genel Ticaret Sistemi (Erişim tarihi: 03.03.2023) *çeltik (kavuz içinde bulunan) ithalat değerleri (ABD Doları)

Ek Tablo 16. Türkiye’de piyasa yılları itibarıyla üretici* ve tüketici fiyatları (TL/kg)

	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Ortalama
2013/14													
Çeltik üretici	1,10	1,11	1,21	1,28	1,67	1,74	1,85	1,90	2,01	1,93	1,95	1,86	1,64
Pirinç tüketici	4,64	4,66	4,79	5,13	5,51	5,81	6,00	6,32	6,52	6,60	6,65	6,69	5,78
2014/15													
Çeltik üretici	1,71	1,87	1,86	1,82	1,83	1,86	1,80	1,74	1,74	1,66	1,62	1,76	1,77
Pirinç tüketici	6,60	6,55	6,68	6,75	6,75	6,76	6,77	6,72	6,70	6,63	6,55	6,54	6,67
2015/16													
Çeltik üretici	1,71	1,70	1,60	1,54	1,54	1,52	1,48	1,45	1,48	1,48	1,48	1,54	1,54
Pirinç tüketici	6,51	6,45	6,45	6,47	6,48	6,41	6,33	6,27	6,21	6,14	6,11	6,10	6,33
2016/17													
Çeltik üretici	1,64	1,55	1,54	1,62	1,72	1,81	1,85	1,86	1,84	1,90	1,89	1,88	1,76
Pirinç tüketici	6,07	6,09	6,14	6,23	6,30	6,58	6,84	6,92	6,95	7,01	7,07	7,11	6,61
2017/18													
Çeltik üretici	1,97	2,09	2,14	2,20	1,99	2,18	2,17	2,20	2,26	2,31	2,41	2,47	2,20
Pirinç tüketici	7,14	7,20	7,57	7,86	7,73	7,76	7,80	7,82	7,85	8,07	8,32	8,47	7,80
2018/19													
Çeltik üretici	2,58	2,74	2,62	2,67	2,72	2,78	2,87	3,05	3,08	3,22	3,24	3,07	2,89
Pirinç tüketici	8,81	9,14	9,30	9,39	8,43	8,77	8,81	8,93	9,19	9,28	9,46	9,47	9,08
2019/20													
Çeltik üretici	3,16	3,09	3,24	3,31	3,44	3,57	3,54	3,83	3,81	3,92	3,77	3,70	3,53
Pirinç tüketici	9,50	9,43	9,43	9,56	9,66	9,70	9,86	10,23	10,54	10,80	10,79	10,75	10,02
2020/21													
Çeltik üretici	3,93	4,25	4,38	4,43	4,50	4,40	4,21	4,09	3,90	4,02	4,03	4,04	4,18
Pirinç tüketici	10,83	11,34	11,95	12,65	12,80	12,81	12,8	12,87	12,91	12,96	12,95	12,98	12,49
2021/22													
Çeltik üretici	4,19	4,38	4,58	5,33	5,53	5,91	6,25	7,71	8,24	9,85	11,20	11,97	7,09
Pirinç tüketici	13,01	12,81	13,04	14,83	14,83	15,14	15,18	16,60	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi: 22.03.2023) * Çeltik üretici fiyatları; Eylül 2011-Aralık 2013 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.1 (2003=100); Ocak 2014-Aralık 2015 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2010=100); Ocak 2016-Ağustos 2022 arası Tarım-ÜFE NACE Rev.2 (2015=100). Sezonlar çeltik ve pirinç için 1 Eylül- 31 Ağustos tarihleri baz alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Agricities, 2022. <https://www.agricities.com/n/-ccedil-eltik-hasadi-21bk-26-09-2022>.
- Anonim, 2021. <https://canakkale.tarimorman.gov.tr/Haber/492/Damlaya-Damlaya-Celtik-Olur-Projesinde-Celtikler-Yesermeye-Basladi>
- Anonim, 2022. <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/5440/Turkiyede-Celtik-Uretimi-1-Milyon-Tona-Cikti>
- Anonim, 2023. <http://www.edirneyenigun.com/haber/47927/edirne-icin-buyuk-kayip.html>
- DSİ, 2020. <https://www.dsi.gov.tr/Haber/Detay/989>
- EST, 2020. EST:FAO Rice Price Update (September-2020).
- FAO, 2020. Global Information and Early Warning System (GIEWS) (Food Outlook-June).
- FAO, 2021. Bıannual Report On Global Food Markets. Food Outlook Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, 2021. <https://www.fao.org/3/cb7491en/cb7491en.pdf>.
- FAO, 2022. Bıannual Report On Global Food Markets, Food Outlook Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, 2022. <https://www.fao.org/3/cb9427en/cb9427en.pdf>.
- FAO, 2023. <file:///C:/Users/selda.arслан/Downloads/FAO%20Rice%20Price%20Update%20-%20September%202021.pdf>
- RG, 2022. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221213-8.pdf>.
- TB, 2023. T.C. Ticaret Bakanlığı web sayfası (www.ticaret.gov.tr).
- TEPGE, 2021. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Pirinç Durum ve Tahmin Raporu, Ekim 2021.
- TMO, 2021a. Hububat Sektör Raporu, 2020.
- TMO, 2021b. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 83. Hesap Dönemi Faaliyet Raporu, 2020. <https://tmo.gov.tr/Upload/Document/maliisler/2020faaliyetraporu.pdf>
- TMO, 2022a. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 84. Hesap Dönemi Faaliyet Raporu 2021. <https://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/maliisler/2021faaliyetraporu.pdf>
- TMO, 2022b. <https://www.tmo.gov.tr/kamuoyu-duyurulari/987/2022-donemi-celtik-alim-fiyat-ve-politikalari>.
- TOB, 2022. “2021 İdare Faaliyet Raporu”, https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/TOB%202021%20YILI%20%C4%B0DARE%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf
- TOB, 2023. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı web sayfası (www.tarimorman.gov.tr).
- TÜİK, 2023a. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarim-Urunleri-Uretici-Fiyat-Endeksi-Eylul-2021-37262>.

TÜİK, 2023b. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Eylul-2020-33870>

TÜİK, 2023c. Tarım İstatistikleri, Dış Ticaret İstatistikleri ve Fiyat İstatistikleri Veritabanları, 2023.

UHK, 2011. Ulusal hububat konseyi çeltik raporu, Aralık, 2011. http://uhk.org.tr/dosyalar/UHK_celtikraporu.pdf

USDA, 2023. Foreign Agricultural Service; Production, Supply and Distribution Database, 2023.